

Українська Родина

(THE UKRAINIAN FAMILY)

Популярний літературно-
історичний журнал
Виходить що місяця
Редагує й видає
Олександр Луговий

526 Bathurst Street, Toronto, Ontario, Canada

A Journal of Popular
Literature and History
Edited and published
monthly by
Alexander Luhowy

Поодинокое число..... 30с Single copy 30с
Річна передплата **\$3.00** Yearly subscription..... **\$3.00**

РІК II, ЧИСЛО 10-11 (13-14) ЖОВТЕНЬ-ЛИСТОПАД, 1948
Vol. II, No. 10-11 (13-14) October-November, 1948

— З М І С Т —

Грудень-Січень — Місяці Кампанії.....	Оклад.
Генеральний обозний Іван Чорнота і полковник Максим Кривоніс — Ол. Луговий.....	Стор. 1
Життєписи визначніших українців.....	Стор. 4
В кігтях Двоголового Орла — Ол. Луговий.....	Стор. 5
Генерал хорунжий Всеволод Петрів.....	Стор. 29
Піраміда Хеопса.....	Стор. 35
Історія Української Православної Церкви.....	Стор. 36
Літопис подій з Української Історії.....	Стор. 40
Літопис історичних подій по державах.....	Стор. 44
Київсько-Литовська Митрополія.....	Стор. 47
Божий гнів — Н. М. Уманець.....	Оклад.
Переписка редакції — 3 листів про "Укр. Родину".....	Оклад.

Права застережені.

Copyright reserved.

З друкарні
Alberta Printing Co., 10345-96 Street, Edmonton, Alberta
diasporiana.org.ua

Грудень-Січень --- Місяці Кампанії “Української Родина” за передплатами. Добрі нагороди

Подвійним — 13 - 14 числом “Українська Родина” починає другий рік свого існування. Цей рік починаємо двохмісячною кампанією за приєднанням переплатників, з наміром — число переплатників довести до **одної тисячі**. Осіб, що зацікавлені у дальшому виході і розвою журналу, щиро прохаємо доложити старань у тому напрямі. Нехай не буде ні одного читача, що не реагуватиме на цей заклик. За приєднання передплатників встановлюємо нагороди:— річи по вибору, або нові книжки (книжки перечислені на долучених картках) на зазначені нижче суми:

За приєднання двох річних передплатників.....	на \$1.00
За чотирьох річних передплатників.....	2.00—2.20
За п'ять річних передплатників.....	2.50—2.70
За десять річних передплатників.....	5.00—5.50
За двадцять річних передплатників.....	10.00—11.00

Перший річник журналу для нових передплатників—за доплатою двох долярів. Пересилка річей — коштом журналу.

В журналі будуть помічені світлини й короткі життєписи осіб, що зберуть не менше 25 річних переплат кожний.

Прихильників і читачів журналу прохаємо щиро для журналу попрацювати. Якщо число переплатників буде доведено до тисячі — “Українська Родина” побільшиться розміром, а зокрема — буде в стані містити праці інших працівників пера.

Ще раз, в останнє, просимо наших післяплатників на американському континенті (є й такі!) довжок вирівняти. Журнал має аж задосить безплатних читачів і в Європі!

“Українська Родина”

УКРАЇНСЬКА РОДИНА

РІК II, ЧИСЛО 10-11 (13-14)
Vol. II, No. 10-11 (13-14)

ЖОВТЕНЬ-ЛИСТОПАД, 1948
October-November, 1948

Ол. Луговий.

Генеральний обозний Іван Чорнота і Полковник Максим Кривоніс

З початком Національної Революції 1648 року Чорнота і Кривоніс були найближчими співробітниками гетьмана Богдана. Як це часто трапляється, політичні розбіжності розбили приятельство між гетьманом і обома його співробітниками, бо оба вони, Чорнота і Кривоніс були прихильниками розгрому Польщі, як держави. Не однакові причини поставили їх в козацькі ряди, не однакова доля їх зустрінула. Не відомі їй досі справжні їх назвища, хоча оба походили з тогочасних вищих верств.

Івана Чорноту прозвано Чорнотою на Запоріжжі, за смаглявість і чорне волосся. Родився він коло 1615 року від кріпачки - українки і волинського лосьського магната з литовсько - української династії (правдоподібно князя Заславського, абож Корецького). Його матір магнат перебрав у замок, бо з власною жінкою не жив. Через кілька літ призначив управителькою замку та посіlostей.

Діточі літа хлопець прожив під опікою няньок і слуг місцевого походження, — не дивно, що пішов за народністю своєї матері, не батька. Не яка інша причина заставила його батька відслати хлопця до Єзуїтської Колегії й таких учителів, як патер Андрій Гунцель-Мокрський та Петронтій Ласко-Черницький, що до них самий Хмельницький відносився все життя мало не синівською приязню. По закінченні науки, десь коло 1630 чи 31 р., повернув Іван до батька. Опісля, впродовж кілька років правдоподібно вчився у Нидерляндській Фортифікаційній Академії, з нізніщим козацьким полковником Станіславом Мрозовицьким (Морозенком) одночасно.

Тимчасом умер його батько. Батькова вдова розпоря-

дилася забатожити на смерть Іванову матір, а його самого повернула у кріпаки, заставляла виконувати найтяжчу й найбруднішу роботу, морила голодом, заковувала кожного вечора в кайдани. З допомогою служби, 19 літний Чорнота втік, створив ватагу й першим ділом помстився за свою матір; поруйнував і попалив батьківські замки. В одному замкові згоріла і його мачуха. Після того з ватагою Чорнота пробивається на Запоріжжя, нищучи на своєму шляху польське шляхецтво й магнатів. У повстанні Павлюка Чорнота зруйнував рік чи два перед тим побудоване польське укріплення на Дніпрі—Кодак. Після програної і угоди 19 грудня під Кумейками — козацьких провідників видано на страту. Чорнота прилучився до ватаг полковників Скидана й Гуні, які пробилися на Запоріжжя.

Пізнійше, побував мабуть Чорнота у Франції, разом з Хмельницьким, брав участь в обороні Донкерку. З тих часів походить їх побратимство. По погромі поляків на Жовтих Водах Чорнота перебрав командування Чигиринським полком від Кричевського. В поході на Галичину Чигиринський і Уманський полки в команді Чорноти йдуть авангардом козацької армії, та громлять польські війська під Полонним. Під Пилявцями заманоють поляків у засідку, що в наслідку спричинила цілковитий розгром польських військ, 23 вересня.

Особливої гостроти прибрало непорозуміння між прихильниками розгрому Польщі і гетьманом підчас облоги Львова, а через пару тижнів - Замостя. Хмельницький вислав у Варшаву козацьких послів для вибору короля (Яна Казімира), тимто облога велася лише для людського ока. Невдоволені тактикою гетьмана полковники, а зосібна полки вимагали абдикації гетьмана й вибору кого іншого. На 15 листопада 1648 р. гетьман призначив штурм під проводом саме Чорноти, одначе лише частиною козацьких сил. У наслідку штурм не повівся, Чорноту поранено, полки понесли тяжкі втрати, а навіть вибух проти гетьмана бунт, швидко одначе зліквидований. По видужанні — гетьман призначив Чорноту Головним Обозним (Начальником Артилерії), але взаємини між обома всеж не наладилися. Існують версії, що після перемиря з Польщею, Чорнота зрікся становища Головного Обозного. У другій та третій війні з Польшею бере участь звичайним козаком - рядовиком. Згинув в погромі козац-

тва під Берестечком, 13 липня 1651 року з близьке незаним полковником Нечіпайлом разом, відбиваючись від поляків до останнього. По іншій версії поляки захопили Чорноту пораненого в полон і він розбив собі голову об пень сухого дуба в дорозі до польського табору під Берестечком, щоб уникнути і полону й тортур.

Полковник Черкаський, Максим Кривоніс, або Перебийніс, з походження Скотляндець, ярий ненавистник католицтва — перебув тридцятьлітню війну поміж протестанськими та католицькими державами (Швеція, Данія, Чехія й всі німецькі держави). У тій війні набув ранг генерал-майора. Був також одним з проводирів повстання Скотляндців (протестантів) проти католика — Короля Англії Чарлза I, 1638 р. Після перемоги короля над протестантами — рятувався на Європейський континент.

Козацьке військо Кривоніс пізнав мабуть ще в поході короля Шведського Густава Адельфа на німецькі католицькі державки, бо у війську короля були поокремі козацькі відділи. Не виключено також, що Кривоніс запізнався з Хмельницьким, коли той, на чолі 3500 козаків був у французькій службі, в р. р. 1643 - 45. (Франція підтримувала протестантів, а Англія - католиків, одночасно провадили війну між собою). Тож можливо, що Кривоніс прибув в Україну з Хмельницьким разом. Досить того, що з вибухом Національної Революції Кривоніс стає на чолі Черкаського полку, приєднує величезні маси повстанців - селян, громить полки князя Яреми Вишневецького під Махнівною і Немировим. Його ватаги визначаються жорстокостями зосібна проти католицької шляхти і духівництва.

В часі облоги Львова й переговорів з містом, Кривоніс, без дозволу гетьмана Хмельницького здобув, 15 жовтня, Високий Замок. Розгніваний гетьман наказав його прикувати до гармати. Цю кару примінювано до осіб засуджених на смерть. Відтоді Кривоніс зникає з українського обрїю. Певно не відомо, чи він був покараний смертю, чи може відїхав у свою батьківщину. Адже у ті часи цивільна війна в Англії доходила до кінця, а керівником Англії став протестант — Олівер Кромвель.

Його син, Юрій Перебийніс - Орлів правдоподобно прибув в Україну вже дорослим з батьком одночасно. У 1650 році, на становищі сотника Брацлавського полку, визначи-

вся у селянському повстанні проти Польщі на Поділлі. Пізніше призначений полковником котрогось з правобережних полків. Про його діяльність і смерть нічого невідомо. Існують здогади, що у 1666 році Перебийноса - Орлова заслано в Сибір.

ЖИТТЕПИСИ ВИЗНАЧНИЩИХ УКРАЇНЦІВ

Різні народности з року в рік видають солідні розміром книжки — Who is who among us. У тих річних публікаціях містять для історії портрети і біографії визначних свіх одноплемінників - лікарів, адвокатів, інженерів, духовників, авторів, мистців, педагогів, як рівнож фінансистів і промисловців і торгівців, політиків і хліборобів. Містять всіх, хто чимось визначився понад пересічний загал, досягнув успіхів у здобутках цінностей нематеріальних, так і матеріальних — маєткових.

У нас, поза посмертними згадками та великими примірними імпрезами на сторінках преси, у тому напрямку нічого не зроблено. Люди заможні, чи незасібні відходять зо світа, а за десяток літ про них зовсім забувають, так, начеб ті люди не існували ніколи.

Життя преси — коротке, звичайно один тиждень, а нехай місяць. Старими числами часописів ніхто не цікавиться, та з посмертних згадок мало що про дотичну людину можна довідатися. Тим самим в історії української еміграції твориться пробіл, порожнеча.

Щоб цьому запобігти — Українська Родина міститиме в кожному числі біографії значніщих українців і українок на певних умовах. Осіб, що зацікавлені в поміщенні своєї біографії на сторінках журналу — зволють писати на імя редактора - видавця.

Якщо нова Національна Рада вважає правосильними установи, створені 30 років тому, то чому не вважає правосильною Національну Раду, утворену в Києві, 1941 року, що 22-го квітня, 1944 року, обєдналася з Галицькою Нац. Радою і Карпато-українською Народною Радою у Всеукраїнську Національну Раду? Чи такі члени В. Н. Ради, як покійний митрополит Андрій Шептицький, та архієпископ Полікарп Сикорський, поет Кандиба (Ольжич) новій Нац. Раді нічого не значать?

Ол. Луговий.

В КІГТЯХ ДВОГОЛОВОГО ОРЛА

ПОВІСТЬ З ЧАСІВ ПЕРШОЇ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ

У двох частинах

(Перший том трилогії “Огнем і Кровю”)

(Продовження)

ХІІІ.

Пізний листопадовий вечір. Небо затягнулося важкими олов'яними хмарами, повисло на скелях, на вершках ялин. Падає дрібний, до костей проникаючий дощ. Темно, хоч око виколи. Темно і тихо. Вороги поховалися у норі, під прикриття скель. Тільки ліс шумить однотонно, ледви колихаючи верхами, плаче і скаржить на недалеку довгу зиму. Світлячками блимають відблиски огнів з проходів землянок, скрізь по лісі розкинутих. Це “Чернігівський городок”, тимчасове житло оборонців “віри православної і царя”, переходовий стан вояка з під влади царів земних, до диспозицій Царя небесного. Посередині у кожній землянці два грубі стовбурі-підпори даху. Попід стінами дві довгі причі з необкорованих кругляків, настелені галузками ялини. На причах тісно притулившись один до одного тяжким неспокійним сном спить вояцтво. Що хвилі котрий будь зривається, завзято чухає ту чи іншу частину свого тіла, підбігає до підпор, треться-чухає поміж лопатками; на нього чекає вже другий такий же обвувшений нещасливець. Верх протікає мов решето, та в землянці не зимно. Тяжкий сопух, вонь брудних людських тіл, віддавання жолудкових газів, витворили таку атмосферу, що свіжа людина готова зімліти; атмосфера така, що й “сокира зависла б у повітрі”, як висловлюються. Хропіння, голосні стогони й викрики у сні, смороди — впливають на нервову людину так, що вона не змоглаб там заснути і кілька діб не спавши. Та в цім пеклі нема мови про нерви. Вони давно притупилися, стали дубовими.

Сплять гусари. Не сниться ні одному, що завтрішного світанку він вже не побачить. . . Хтось там, гень, у далекому запіллі, в чистій, вигідній кімнаті, задрісний на їх неспокійний сон, на напів звіринне існування. І вже натиснув

пружину — і миттю полетів непомітним серед лісів і скель дротом, від вищого начальства до все меншого, наказ:

— Такому то й такому полкові ніччу, такого то числа задемонструвати наступ, зайняти ворожі окопи і вернутися на свої становища.

Наказ побудив серед ночі втомленого денним обїздом позиції Драгомирова, перекинувся на Сабурова, від нього на сотенних. В землянки зявився у вигляді дежурних підстаршин і голосного викрику:

— Хлопці, вставати!

Та викрику ніхто не чує, чи не хоче чути. Дежурний розштовхав кількох, що лежали ближче дверей. Наказав побудити всіх і ладити зброю. Самий вискочив до інших землянок.

Гусари вставали неохочо. Кожний почісувався, мимирив щось собі під ніс, тягнувся за крісом і уважно приглядався йому, наче вперше його бачучи. Віднехотя, бай- дуже питав у сусідів:

— Куди то нас поженуть?

— А лихий знає, куди! Може у розвідку, може у наступ.

— Та вночі?

— Темно, то підобратися до ворожих становищ лекше. Мабуть не одного з нас чортяка вхопить нині.

— От не каркай. Який дурень робитиме наступ у такий дощ?

— Хіба то першина? Як дощ за шию буде лити, то скорше до "його" окопів добіжимо. Начальство розуміється на річах, не бійся.

— А може то зміна? — обнадіює котрийсь.

— Егеж... Чекай зміни. Як би зміна, то ще ввечорі зналиб. Нас змінять тоді, як добра половина з нас землю гризтиме.

З надвору хтось скомандував:

— Виходь! Шикуйся!

Попавши на зимно, кожний зїжувався, вбирив у плечі шию, натягав глибше папаху.³⁶⁾ Ледви бачив сусід сусіда, більше чув їх ліктями.

Проходили на позиції сотні. Верства моху заглушила тупотіння ніг. І гострий слух ледви міг відрізнити тупотіння від шуму лісу. Рідко лиш, юли ноги ступали на ка-

міння, тупіт чувся виразніше. В темряві щось наказували старшини. Ніхто не бачив, коли і звідки вони надійшли, ніхто не здавав рапортів. Тихо скомандувано — руш — і сотня пішла слідом за іншими. Йшли повільно, дотикаючися до перед ідучого, спотикалися на пні й каміння, притишено лялися. На кілька кроків відставши — збивалися з стежки і напорювалися на сухе галуззя дерев. За кілька хвиль проминули свою варту.

Ворог не подавав ознак життя. За засіками сотні розвинулися по призначеним напрямкам. Почуття самотності, непевність і страх закрадалися в душу. Ще далеко від ворожих становищ — почали приставати. Здавалося, що тільки двох-трьох іде вперед, що вони заблудили. Але за кожним роєм йшли старшини й шиканами підганяли відстаючих. Хтось упав і на брязкіт зброї затрівожився ворог. Високо вверх полетіли ракети. Снопи ріжучого очи проміння освітили околицю. Гусари полягали й не рухались. Ракета опускалася — сотні рушали вперед. Поважно-діловито затакав ворожий скоростріл, за ним другий, третій. Скрізь по лінії заблищали огники стрілів. Без страт ще сотні дерлися вперед, на горби, щоб підобратися до ворога якнайближче.

На одному відтинку наступали непаристі сотні. Парні йшли своїм напрямком. В товаристві Алібекова і князя Ваґґадзе йшов Паволоцький за своєю сотнею. При світлі ракет бачив перед собою розсипаних людей та дві купки з Максимом і Кольтами.⁹⁷) Але не помічав руху сусідних сотень. Згідно з пляном наступу він, в контакті з сусідами, мав відкинути ворога з гори. На ділі ж — не поспіли сотні підійти до ворога, а звязок вже зірвався. Ракети освітлювали терен вже безпереривно. Про сусідів нічого не було чути — вони може й навмисно збилися з напрямку, залишаючи оба крила третьої сотні в повітрі. Паволоцький розпорядився вислати на крила по Кольту. Ворог з близької віддалі почав закидати сотню ручними гранатами. Піднялося пекло. Ритмічне тахкання скорострілів, гранатні вибухи, та безплянова крісова стрілянина утворили несамовиту какафонію — земля глухо дудніла; пливла і верталася з усіх сторін тисячеголосна луна стрілів. Здавалося, що сотня попала у тісний пертінь і мусить відбиватися на всі сторони. Шипіли й лопалися гранати, камінням і гря-

зюкою обкидаючи наступаючих; з вигуком перелітали обломки, гостро, пронизуючо “півкалі” кулі, падали й корчилися поцілені гусари. Та сотня дерлася вгору. Вжила і собі гранат.

По першій черзі ворожий огонь став стихати. Найкращий момент проскочити останніх кількадесять кроків простору, що ділив гусарів від ворога. Момент цей сотня використала.

— На штики, хлопці! Ура!... — закричав Паволоцький вибігши наперед сотні.

— Ура-а-а! — понеслося з грудей півтора сотки гусарів, розлючених на дощ, на себе, на все на світі, тим неменш захоплених прикладом свого команданта. Всі зірвалися й миттю досягнули вершка.

Ворог не витримав очайдушного напору. Готові колоти всіх і вся, перескочили гусари вал, та застали окіп пустий. Ворог відійшов у безладді; свідчили про те залишені скоростріли, вояцькі мішки з річачами. В закутинах окопу знайшли кількох беззбройних вояків, що не поспіли, чи не бажали втікати. Без допиту вислано їх до штабу.

Висилати стежі на розшук сотень — пахло небезпекою. Ніч, в темноті стежі наткнулисяб на ворога, попалиб в полон, а при допиті виявилиб ситуацію в яку попала третя сотня... Паволоцький сподівався, що сотні, почувши відгомін бою, зорієнтуються в напрямі і навяжуть з ним контакт. На сусідних відтинках не пролунало ні одного стрілу, тільки стрівожений боем ворог освітлював передпілля ракетами. Тишина значила, що сусіди у стичність з ворогом ще не ввійшли. Дальший наступ грозив оточенням і Паволоцький рішив ждати на місці, а поки що закріпитись на здобутих позиціях.

Хвилин через десяток ворог почав артилерійський обстріл. В повітрі засвистало, загуло. Стрільна падали по фох сторонах окопу, — ворог очевидно його намацував. Потягнулися довгі хвилини тривожного очікування, коли то людина до максимуму напружує свою волю, — аби бути зрівноваженою бодай назверх, аби не добачувати ворога в кущеві, чи стовбурі дерева, — коли хвилі здаються довгими годинами. Не бувавши в боях люди не зрозуміють того психічного стану. Зір напружується в той час до того ступіня, що здатний пронизувати й найбільшу темінь, руки

судорожно стискають кріс, який видерти можна хіба у мертвого. В такому стані вояк не відчуває страху чи болю, діє бездумно, зосереджено в самому собі. Але легко підпадає під вплив чужого страху. Такий стан напруження найчастіше закінчується панічною втечею. Варто одному викрикнути, не з страху навіть, як приглушений силою волі інстинкт самоохорони моментально охоплює всю істоту і жене якнайдалі від небезпеки. Всі боєві катастрофи повставали з смішно незначучих причин, — перестрашу поодиноких вразливих осіб. Найчастіше паніка трапляється в ночі, коли по вимогам природи люди повинні давати відпочинок своєму організмови, але зусиллями волі заставляють його функціонувати понад норму і через те ослаблюють його відпорність стороннім впливам.

• Психічний стан вояків Паволоцький добре розумів. Хвилювався самий непевністю становища, старався те хвилювання в собі задавити. Давав розпорядження підвладним, поскільки громи і клекотіння вибухів не заглушували його слів. Стоячи на одному місці не міг. Розставив усіх своїх старшин поміж гурти гусарів, самий проходив здовж окопу, перекидувався замітками, підбадьорував гусарів. Спокійний голос команданта впливав успокоюючо на всіх. Повеселішали, почали навіть жартувати над умінням ворога. Але зачувши лет стрілен — присідали, поки окіп не перелетять гранатні оскілки. Жартував з ними і Паволоцький. Тільки він не ховався, не згинався при кожному вибуху. Ховатися не дозволяло йому почуття старшинської гідності, бажання подати приклад відваги своїм підвладним; адже він вимагав того самого від них. Його сміливість гусарам імпонувала.

— Не кланяється наш полковник гранатам — говорили новики, недавно прибулі з поповненням, старим гусарам.

— Не такий він, щоб кланятися. . . Не бачиш, йде наче на проході.

— І все з нами. Не так, як у інших сотнях. На позиціях підхорунжі командують.

— Страждати, то всім. Ще ні разу він не післав у бій кого будь на своє місце.

— З таким командантом і вмирати не так страшно.

Знов загрімили вибухи. Десь з середини окопу понісся лемент і крики. Паволоцький кинувся туди. На роз-

моклому дні окопу поховзнувся й трохи не впав. Повільніше прямував далі аж наткнувся на йдучого назустріч гусара. В п'ятмі той не пізнав Паволоцького, запитався: — Хто це?

— Командант сотні.

Гусар зголосив: — ворожа граната попала в траверзу³⁹) і його рознесла. Окіп завалено. Поранено одного, трьох вбитих, п'ятох землею присипано.

В кількох кроках знову лопнуло дві гранати.

— Хто вбитий? — питає Паволоцький, не дочувши зза вибухів.

— Вбиті корнет Биховець і гусари Яременко й Півнів. Вахмістр Волосенко поранений.

— Біжиж та скажи, хай несуть вбитих на наш постій.

Гусар швидко почалапав по болоті. Паволоцький пустився за ним. Починало сіріти. Стало можна розрізнявати контури поблизьких предметів.

— Вже винесли вбитих? — спитав Паволоцький підійшовши.

— Так, точно! — рапортували з гурту.

— А вахмістр Волосенко де?

— Я тут, ваше високоблагородіє! — озвався Петро бадоро.

Паволоцький підійшов до нього: — Як же чуєтеся? — питає ласкаво. — Рана не страшна?

— Пусте, трохи ногу шарпнуло. За два-три тижні загоїться. За те аж тепер поїду до дівчини. Може з шпиталю дадуть відпустку до дому, хоч на тиждень.

Сотенний мимоволі усміхнувся.

— З вас, бачу, козак! Та йдіть до землянок, вже розвидняється. Зможете зайти самі?

— Не знаю. Біль поки що можна терпіти. На всякий випадок краще, щоб хто був при мені для помочи. . .

Видавши розпорядки Паволоцький знов почалапав здовж окопу. Обчислював на ходу у скільки стрілів обійшлося життя кожного вбитого. По сотні випущено не менше двіста стрілен, що вартують не один десяток тисяч корон, зідраних з населення податками. А користі? Три вбиті "вороги", один ранений та в чотирьох чи п'ятох місцях зіпсований окіп, от і все. Чиж варто війною зво-

дити порахунки? Поки воююча держава зруйнує ворога, у першу чергу зруйнує саму себе.

Артилерійський огонь уставав. Одна чергова гармата що кілбка хвиль посилала сталевий гостинінець у запілля сотні. Раптом Паволоцький насторожився. Крізь ранішню мряку йому привидівся слабкий блиск і брязкіт зброї в передпіллю. Ворог, привернувши лад у втікших частинах, готувався очевидно за дня вернути втрачені становища. Спокій на сусідних відтинках впевняв його, що мав до діла з невеликою російською частиною. Гусари опинилися знов на місцях, трівожно вижидали ворожої появи. Шопотом Паволоцький передав наказ стріляти сальвами по сигналу, вистрілу з револьвера.

Ворог не заставив себе довго ждати. За хвилю на схилі гори показалися силуети багатьох людей. Йшли нечутно, скрадаючись, а вийшовши з кущів пропадали з очей гусарів, — очевидно залягали. Схоплювались, підбігали кілька кроків ближче до окопу, знову падали. Гусари не зраджували себе ні одним рухом. Виріжнювалися вже бліді обличчя наступаючих від синьо-сірих шапок і плащів.

Гусари не відкривали огню. Скоростріли взяли на приціл хвилястий сугірок, щоб на ньому ворога гідно зустрінати. Панувала цілковита тишина. Ворожа розстрільна посувалася. За нею у віддалі друга, далі третя.

Окіп разом ожив. Загрохотали сальви крісів, голосно заклекотів Максим, глухо затакали Кольти. Ворожа розстрільна відкрила й собі вогонь, зза сугірка надбігала вже друга. На бігу по одинці приставали, стріляли не міряючи, й бігли далі. Поцілені смішно вимахували руками, падали на ознак — десь котилися у долину. Це не застановляло учілілих. Заговорили скоростріли ворога, все злилося знову в одне безперервне клекотіння. Бій заповідався нерівний. На неповну сотню гусарів наступало не менш курія.

Рясний огонь спричиняв втрати гусарам. Задержуватися в неперелицьованому окопі булоб недоцільним нищенням людського життя. Паволоцький надумував, як би то вилізти з тої халепи. Видати наказ відступу не поспів. До нього припроваджено двох вістунів зо штабу. Командант полку наказував задержатися до підходу інших сотень, що в ночі поблудили й на світанку повернули на місце постю. Тепер збираються на допомогу третій сотні.

Перед сотнею стало тяжке завдання — продержатися може й пару годин в бою з переважаючою у кількоро ворожою силою. Огонь ставав доцільнішим. Поранили гусарів не багато було — стіна окопу закривала їх мало не по груди. Діставши в голову кулю гусар валився мертвий, не видавши зойку, або схилився на стіну окопу — немов засипляв. Тільки поштовх сусіда валив мертвого з ніг. Тоді падав поперек окопу, заваливши собою прохід. Суятився сотенний фельшер, та рідко хто потребував його помочи. Живі викидали вбитих наверх, з тіл творили своєрідний вал, зза якого вигідніше було стріляти.

Бій затягнувся без успіху для обох сторін. Гусари не могли виткнути носа з окопу, не могли підвестися й австро-угорці. Єдиним рптунком був підхід обіцяної піддержки. У зажертому бою минав час, а сотні не підходили. Третя сотня утратила трохи не половину складу, треба було рятувати рештки.

В тому на лівому крилі окопу стрілянина раптом затихла. Звідти прибігло кількох гусарів панічно викрикуючи:

— Ворог в окопах! Рятуйтеся, браття!

Гусарів охопила паніка. В безтямі кидали зброю, вискакували на вал і падали, кулями скошені, назад в окіп. Кому пощастило, той стрімголов котився з гори. Поранені хапали здорових за ноги, благали не кидати їх ворогови на поталу. Діставши копняка в груди чи голову з стогонами падали назад. Настав мент, що його Паволоцький боявся. Здисциплінована вояцька маса обернулася в юрбу, готову не гірше перестрашеної худоби топтати й тратувати все, що зустрінеться на її дорозі.

З старшинами пробував гусарів здержати. Безуспішно кричали, погрожували револьверами. Гусари не визнавали вже ніякої влади над собою, руководилися сліпим страхом за власну шкіру. Згуртувавши коло себе кількох, ще не втративших притомности, Паволоцький хопився Максима, аби дати змогу втікаючим вийти зо сфери ворожого вогню. І знов посипалися кулі на осміленого втечею гусарів ворога. Від повздовжного вогню хоронила траверза. Та невелика ворожа розстрільна обходила окіп зправа, вже його минала. Паволоцький спрямував огонь туди. Розстрільна

впала, за те наступаюча з чола підсунулася ще кілька кроків ближче. Втриматися не було ніякої надії.

Всі розбіглися в сторони. Вискакували з окопу, ховалися за валом. Відстрілювалися відходячи тільки з крісів. Ворог не спішився, боявся мабуть, що в окопі залишилася ще засідка. Але побачивши, що відходить ледви десяток людей, пустився за ними наздогін. Запізно, бо гурток вспів вже пробратися до кущів.

Паволоцький відходив останній. Не думав про смерть і не боявся її. Гризся долею зіставлених в окопах ранених, стратами людей, але не спімнув навіть, що він зіставив ворогові державне майно: скоростріли і з сотку крісів, які російський генералітет вважав дорожчим від життя не одної тисячі “хрещеної скотини”, і за страту яких по голові певно його не погладить. Коли довкола нього надто вже свистали кулі, обертався й випускав кілька набоїв. Чувся перемученим, байдужним до того, що з ним станеться, чи що скаже на його вчинок начальство. Повільно відставав від гуртка. Ті, бачучи, що він іде за ними, не дожидалися, а скоро й зовсім зникли в кущах.

Випускаючи останні набої, недалеко кущів, почув Паволоцький, що щось неначе голкою шпигнуло його в груди, наскрізь пронизало їх. Вслід за тим в грудях запекло, мов би гарячим залізом, по всьому тілі виступив гарячий піт, а в очах то жовкло, то темніло. Відчув, що небезпечно ранений, та заточуючись ішов далі, чим крок повільніше. Далі голова стала тяжкою, налітою наче оловом, щось велике і чорне замкнуло очи. Захитався і впав, обливаючись кровю. . .

XIV.

Холодні краплини дощу привернули Паволоцького до притомності. Мряка нависла над лісом, коли він очутився. Не знав, як довго він лежить, не знав, чи австрійці пішли вперед, та й не думав про те. Хібаж не все рівно де вмирати: в полоні, чи тут, всіми забутому і покинутому? Силкувався підвестися, та не міг: руки не видержували тягару тіла, заломлювалися, начеб не свої. З великим зусиллям відсунувшись, побачив під собою велику, темночервону пляму на землі. В крові замарана й шинеля, однак кров перестала вже точитися. Був свідмий того, що умре

тут, коли його в скорому часі не знайдуть, і сам дивувався охопившому його спокою. Смерть... Шож таке смерть? — силкувався розв'язати завдане самому собі питання. Чи смерть не є блаженством, вічним відпочинком від життєвих клопотів і турбот, переходом у стан небуття, зникнення індивідуальності, в котрому знаходяться люди перед своїм заіснуванням?

Адже і сон, цей молодший брат смерті, кожному є необхідний і бажаний. Як змучена людина бажає відпочинку і забуття у сні, так безсила людина бажає небуття-смерті. Чого клопотатися такими питаннями? Ми ще не знаємо, що таке життя, шож ми знати можемо про смерть? Все живе неминуче підлягає їй. Цеж одиноке право людини — право вмирати. День раніше, чи пізніше — тож і думати нема про що. . .

З глибини душі холодною змією поповзли інші думки. Уявляв себе вже мертвим. Тіло набухає, зачинає гнити, недвижні очі заносить порохом. Над ним носяться пажерливі ворони. Увиваються навколо, все нижче й нижче. Сідають вже йому на голову, видовбують очі. А він не може ворухнутися, не може відогнати від себе напасника. Все тіло підточується мільонами хробів. Замерзне, сніг вкриє його, а весною зістануться тільки білі кістки. Не знатимуть ні діти, ні дружина. Пропав без відома! Вже ліпше повідомилиб, що вбитий, та й все. Один раз переболілиб втрату.

В душу закрався непереможний страх. Хотів закричати, та з грудей вирвався хрипкий нелюдський стогін.

— Ох!... Марусю... Діти... Рятуйте мене... — шептав через силу почорнівшими від гарячки губами.

Нараз йому стало лекше. Не чув болю в грудях. Йому здається, що він лежить у дома. Над ним схилилася дружина і діти. Він встає і всі троє сідають рядом. Маленька Оля займає своє любиме місце, у нього на колінах; мовчки, сумно притулюється до нього поважний Олег, з другого боку обняла його Марія Олександрівна. Так легко і любо стає у нього на душі. Тішиться, знає, що повернув з фронту. Як колись, по товариськи, запитує хлопчини:

— Чого ви так поважні сьогодні, Олег Володимирович?

А хлопець плаче: — Тату, на тій війні ти завжди в безпеці. В безпеці сам і твої підвладні. Не їдь більше.

Він хоче потішити сина: — Не поїду, — каже, та з горла вилітає якийсь незрозуміле хрипотіння. Дружина й діти з острахом дивляться на нього й відступають, а він летить у пропасть. . .

Думає, що це сон, алеж ні. . . Відкриває очі і бачить дружину і дітей на яв. Дивується, звідки вони могли тут з'явитися, не розуміє, чи не дійсність, чи йому привиділося.

— Це перед смертю. Галюцинації починаються, — півсвідомо проноситься думка. І знову трапить свідомість.

Міняються картини. Бачить себе маленькою дитиною на руках у матері. Мати тихо плаче, плаче нянька, кормлячи однолітнього брата. Допитується у матері причини сліз, бажає знати де батько. Схлипуючи мати каже тихо:

— Тато в тюрмі, дитинко. . .

— В тюрмі? Він не розуміє, що то таке тюрма, але з голосу матері здогадується, що то щось страшне, погане. Ластиться до матері й каже:

— Не плач, мамо. Я як виросту, то розібю ту тюрму, щоб інших татів не забирали туди.

Мати усміхається крізь сльози, цілує і голубить його. Каплі сліз падають йому на уста. Солоний смак розжалолює дитину; плаче разом з матір'ю, сховавши обличчя на її грудях.

Образ матері блідне і зникає. Насувається темрява. І з тієї темряви чується йому гострий голос директора, остзейського барона, смішною московщиною:

— Єслі ві путете і тальше тружить с музиками, ві путете прогнані с наша школа с вольчі білет. . . Шесное слово творянина. . .⁹⁹)

На хвилю опритомнів, увесь горить. В грудях страшний огонь. Хтось злобний рве і шарпає, припікає розжареним залізом його наболілі легені. В голову б'ють сотки важких молотів. Хоч би каплю води, цей огонь спалить його. Сухим язиком проводить по губах і затискає зуби. Пальці судорожно впираються в дерня, нігті здаються, але болю він знов не чує. Старасться роздягнутися, хоче пити. . .

Води. . . води. . .

Аж ось приходять хмари, небо вкривається величною загравою. Вона побільшується, ясніє, охоплює увесь небо-

звід. Він лежить на зеленому килимі. Довкола море пахучих, небачених квітів; квітки схиляють короновані головки до нього. Грає звідкись ніжна, сумна мелодія. Він жадібно вслухується — цеж пісня, що її співала мати колись. Мелодія та сама, слова зовсім відмінні. Прислухується, хоче слова перейняти. Спів устає. Натомісць громами лунають слова:

— І повстане нарід на нарід і царство на царство і много праведних згине за Імя Моє.

Він не розуміє... Голос жіночий. Не розуміє звідки взялася заграда, мусить десь горіти. Оглядається. Горить земля! До неба піднімаються огненні великанські язики. Огонь палає, розростається, захоплює все ширші обрії. Охоплені пожежею люди сновигаються, крутяться в огненному перстені, кидаються в одну, в другу сторону, та скрізь зогорджає їм дорогу грізна огненна стихія. Вони не відважуються вирватися з перстенья, не стараються огонь вгасити, нехай своїми тілами. Збиваються в купу, товчуться і гинуть всі наче отара худоби. Слабодухи... Все одно гинути, чиж не краще згинути визволяючись?...

— Це війна! — проноситься в замираючому мізку. — Це те “добро народу”, під гаслом якого ведуться всі війни у світі.

Картини міняються мов у калейдоскопі, перериваються чорними плямами. Він, житель землі, літає у всесвітних просторах. Над ним чорний безкрай, усіяний мерехтючими точками. Під ногами чорні хмари заслонюють землю. Хмари розпливаються і він бачить її — нужденну краплинку, залиту червоним сявом. Смішно стає, що земля займає таке невидне місце у всесвіті. Адже живуть там тисячі мільонів людських істот, думають, що вони щось значуть, щось знають... Якіж нікчемні, дрібненькі всі ті їхні клопоти і війни, погоня за вдоволенням, їхні погляди і ідеї. Вониж зникнуть разом з ними...

І знову темна ніч окутує його. Лежить нерухомо, ледви чутно постогнуючи й широко відкритими очима вдивляється у похмуре небо.

Здається, лежить він над безоднею, на похилій, вузенькій наче дошка площині. Над головою величезне коло, привязане ниткою до скелі. Боїться, — нитка урветься, дошка може посунутися й він впаде у безвісті. Лежить

спокійно, адже від спокою залежить його життя. Колесо починає крутитися, він повільно посувається вниз головою по безконечній параболі. Посуватися так приємно, колиб не страх, що впаде. Нараз щось тріщить, заломлюється. Встигає вхопитися руками за край дошки. Дошка не видержує тягару й ломиться. Він летить, мучиться у вижиданні невідомого кінця. Летить у безодню...

Образ міняється: Він у дома, вернув від сусідів. Входить до просторої діточої кімнати. На килимі лежить дружина з дітьми, щось їм розкажує. Діти не зводять очей з матери: доня положила кучеряву головку на її коліна, хлопець лежить напроти, обнявши рукою Дружка, його любимого вовкодава. Слухають уважно, щоб не пропустити хоч одне слово. Навіть Дружок застиг у позі величнього спокою, наче золотий лев асирійських королів, гордо підняв голову і також здається слухає. Родинна ідилля навіває і на нього спокусу, оттак, по хлопячи, простягнувшись у весь зріст на килимі. Хвилю бореться з собою; адже він строгий військовий командант... Але не видержує. Лягти не вспів. Заломлюється підлога, дружина й діти падають у пропасть. За ними скаче він, хоче рятувати, та не находити їх.

І знову міняється образ.

Ходить по кімнаті. За ним слід у слід ходить Дружок, — все поглядає на двері підозріло. Двері відчиняються і входить... дружина, але ні... Якась незнайома дівчина з холодними наче смерть очима. Дружок загарчівши кидається на неї, валить з ніг і впивається зубами в її горло...

— Покинь! — кричить він. — Покинь, Дружок! Сам старається відорвати небезпечного пса. Незнайома встає.

— Хто ви? — трівожно питає він.

— Я твоя дружина... — гостро відрубє вона. Вражає різкий голос незнайомої. — Прожени пса! — наказує. Дружок втікає заскавулівши. Йому страшно робиться, але заперечує:

— Ти не моя дружина... Бачу тебе вперше...

— Твоя дружина замордована — злорадно каже незнайома. — Ти мій! мій!

— Але... хто ж ти?

Раптом вона стає кроваво-темною... — Я від віків!

— злобно шпурляє словами. — Тебе ще не було на світі, а ти й тоді вже був мій. Моїми будуть твої діти...

— Ти смерть! — він скрикує.

— Смерть і не смерть... Я твоя мати... Росія я... Ти мій...

Хапає його в холодні обійми, душить. Гризе горло й жадібно п'є гарячу кров. Він падає, та незнайома ще міцніше притискає його до себе.

Вбігає дружина й незнайома щезає. Немов дитина до матери кидається до неї. Марія Олександрівна голубить його, любовно розпитує, що сталося. Він заспокоюється, але... Що це? На її грудях кров... А може то моя... — думає. Ні. Біла блюзка пробита чимось гострим, щораз більше просякає кровю...

— Марусю! Ти ранена?

— Ранена, любий! Штиком у груди...

— За що? — кричить він. — Щож ти кому винна! У... гади! А може й діти?...

— І Оля замучена... — тихо шелестить відповідь.

Обнімає дружину, старається загамувати кров. Це не дружина... Придивляється, сам собі не йме віри. А вона говорить тихо: — Я вже йду... Прощай!

Він бере її за руки, пригортає до себе. Дружина зникає.

— Зажди! Дай хоч надивитися на тебе! — кричить він у розпуці. — Зажди, Марусю!

Русю! — летить відгомін по пустих кімнатах.

На мент відчуває, що бється головою об землю.

І знову в кімнаті, по вигляді в тюремній камері, лежить на асфальтовій долівці. У вікно ледви пробивається денне світло. Здається тільки самий. Та в кутку щось ворухиться невелике, згорблене. Поволі збільшується. Хочє побачити, що це, підходить ближче. Чорт, звичайнісінький чорт, яким його малюють на образках. Але чого він червоний? Адже його малюють чорним. Відступає, пригадає, що то треба робити зустрівшись з таким добродієм? Ага! Хреститися. Піднімає руку.

— Покинь! — каже чорт. — Думаєш, що я не вмію перехреститися? Ось, дивись. — І чорт невиразно махає лапою до чола, грудей і плеч.

Паволоцькому смішно. — Аджэ люди свято переконані, що ти боїшся хреста, — каже чортови.

Чорт весело скалить зуби: — У нас, так як і у вас. Є поступовці і назадники. Назадники сидять, не рухаються, а ми, поступовці, обертаємося в людському товаристві і до хреста вже звикли.

— Чогож ти червоний? — питає чорта.

— Я геній війни й революції, — чванкувато каже чорт.

— Так ти червоний від людської крові! — кричить Паволоцький й кидається до чорта з кулаками.

Чорт злобно регочеться: — Не тобі битися зо мною, — каже зневажливо. — Ось до тебе гостя йде! . . .

Оглядається. Правда, за вікном маячить щось біле. Чути тягучий, за душу хапаючий монотонний спів. У вікно всувається білий клубочок, падає на асфальт. Швидко росте, заповнює всю камеру білою мрякою. Мряка згущується, приймає ясніші форми. Від неї заносить згнившим стервом. Нарешті приймає обриси високої, страшно вихудлої людини. Зближається до Паволоцького. Він ясно бачить голий череп, вишкірені жовті зуби зо звисаючими з них шматками падла. Гидко зяють носові отвори, в очних ямках жевріють огні. Це смерть. . . Костлявою рукою обнімає його. . .

— Несу тобі спокій! — каже вона.

Не хочу твого спокою! — дико викрикує він. Пручається з її обіймів. — Я молодий, хочу жити!

— Мало що ти не хотів би. . . У мене місце порожне. Що тобі за втіха з твого життя? Ви, люди, не вмієте його цінити! Один другому його відбираєте, обманюєте, зраджуєте, мучитеся, мене благаєте скоротити ваші муки. Я прийму тебе, як рідного, у мене нічим не будеш турбуватися. Будеш лежати у теплій темній могилі, як в лоні матери, вічно спокійний, зрівноважений. Ти лежиш, а тебе точать отакі малесенькі, склизькі хробачки. Розплоджуються в носі, в устах, в мізку. . . Розкіш!

— Не хочу хробачків! — з обридженням викрикує. — Я хочу жити!

Смерть міцніше стискає його, обдає ледом. Останнім порухом Паволоцький відпихає її від себе.

— Жити! . . . жити! . . .

І в безтямі перевертається по дерню.

XV.

Після відходу сотні Паволоцького на позиціях запанувала тишина. Австро-угорці не відважилися наступ продовжати; не провадила жадної акції, знеохочена розгромом третьої сотні російська сторона. Уцілілі збиралися аж коло землянок. Піджидали осталих старшин, а головню самого Паволоцького. Ті поодинці підходили, але Паволоцького не було. Зо штабу кілька разів запитували по телефону, чи він вже вернувся. Старшини докладали про перебіг бою, та не могли сказати де Паволоцький подівся; бачили, як він відходив з ними і все відставав. Висловлювали різні здогади — може лежить в куцах поранений, може був ранений ще тоді, як почав відставати. Інші припускали, що заблудив і за годину-дві зявиться. Полковник Сабурів наказав негайно організувати розшуки, поки видно. Стали викликати охотників.

Гусари вважали Паволоцького загинувшим. Жалували його, та добровільно йти розшукувати — може з причини великого перемучення — не виявляли охоти. Найшлися й такі, що ремствували на розпорядження, підмовляли інших.

— Бачите, — казали. — Як полковник десь пропав, то готові ще одну сотню знищити, щоб його віднайти. А за нашого брата ніхто і не спомяне. Мало ранених зіставив Паволоцький на ласку ворога? Дістав те, що заслужив!.. Поженуть Паволоцького шукати, наражуватимуть на ворожі кулі, а Паволоцький може де вже у ворожому штабі чай з румом попиває. . .

— А може й лежить де поранений, не може ворухнутися, — говорили совісніші.

— То так йому й треба! Чого він нас у пастку? І інші сотні наступали, але з ворогом і не зустрілися, а йому, бач, генералом скоріше хочеться бути. . . Діпняв, чого хотів. . .

На таку ворожість Паволоцький не заслужив. Піднялася суперечка. Готові були з нарікаючими розправитися кулаками. Ті посмирніли, відговорювалися:

— Ну, то йдіть, шукайте, чиж ми вас не пускаємо? Ще й перехрестимо на дорогу. Чого тут кричите, бороните, а самі ні з місця? Ось вечорітиме незадовго. . .

— Мусите йти й ви!

— Як нам забagnetься... Викликають охотників... Хтож тут може нас заставляти?

— Будуть ті, що заставлять. Ех, ви!... Чи ліпше вам по наказу йти? Старшого все хочете над собою?

— Не треба й старшого. Я сам їх заставляю, — кричав Склярук.

— А самий підеш?

— Колиб не йшов, то й тебе дурня не заставляв би. Так хто йде? — питався.

Зголосилися на охотника зо два десятки гусарів. Склярук пішов доложити заступникови команданта Алібекову свою виправу. Через кілька хвилин вернувся з поручником князем Вачнадзе і охотники відійшли.

Розсипавшись поодинці гусари обшукували ліс. Кожний побоювався, що розшуки будуть безуспішні, коли стемніє і кожний поспішав. Пильно оглядали кущі, повалені дерева. Проминули ліс. Іти далі ставало небезпечним з огляду на близькість ворога. Зіставивши гусарів оглядати окраїну лісу, Вачнадзе з чотирьома потиху скрадався далі, до місця, де він в останнє бачив, як Паволоцький відстрілювався.

Не далі тридцять кроків від кущів заглянули лежачу людину й забувши всяку обережність кинулися до неї. Це був Паволоцький. Лежав навznak, широко розкинувши руки, без жадних ознак життя. В кількох кроках від нього валялися папаха і кріс, який випустив з рук мабуть падаючи. Всі сумно схилилися над своїм командантом.

— Неживий? — пошепки запитували поручника.

— Все одно, заберемо з собою. Тіло відпровадять до рідні... — відповів Вачнадзе. — Але заждіть! Я зараз... Взяв за руку. Живчик ледви чутно ще бився.

— Живий ще! — сказав втішно. — Знепритомнів від упливу крови.

Розщепив шинелю і блюзу й тоді побачив всю в крові сорочку. Подивившись, куди Паволоцький ранений, сумно похитав головою.

— Трудно сподіватися, щоб вийшов живим. Рана небезпечна сама по собі, а ще й крови стільки виплило. А може й вдасться врятувати... Скоріше лагодьте носилки.

Двох гусарів скинуло з себе шинелі, зложили їх до купи полами, в рукави простромили два криси, й примі-

тивні носилки були готові. Обережно підняли Паволоцького. Він тихо застогнав.

— Може ще й вийде, коли не вмер до цього часу, — потішав поручник гусарів. — Ну, з Богом... Рухайтесь, але уважно. Йдіть рівно, в ногу. В лісі уважайте.

В куцах поручник свиснув гусарам збиратися. На свист збіглася решта охотників. Затакав скоростріл чужого ворога.

— Найшли? Живий? — перепитували носильщиків.

— Так, хібаж не бачите? Живий ще...

— То й Богу дякувати... — говорили ті задоволено.

— Хлопці! — звернувся до всіх Бачнадзе. — В чотирьох на перемену нести команданта, а решта давай побезпокоїмо австрійців. Дамо по кілька стрілів, нехай думають, що знов наступаємо. Цілу ніч не спатимуть...

Гусари охочо погодилися. За хвилю загрохотали стріли. Ворог затривожився, підняв стрілянину й собі, далі став пускати ракети. Та не побачив нікого. Гусари віддавши кілька стрілів, забралися, вдоволені, що вступили ворогови маленького збитка й дякували за освітлювання ракетами стежок, бо вже почало темніти. Ворог освітлював передпілля всю ніч.

Тієїж ночі віднесли Паволоцького на полковий перевязочний пункт, приміщений у гірському напів спаленому селі, разом з штабом полку. В штабі знали вже про безнадійний стан Паволоцького.

На перевязочному пункті зібралися — Сабурів, його помічник Ольшанський, полковий адютант ротмістр Барський, духовник Срібніков. Приїхав у слід штабс-ротмістр Алібеков, прибув і вірний чура Дегтяренко. Персонал містився у stodолі, там був і перевязочний пункт. Тут ранених оглядали, поправляли недбалу часом перевязку сотених фельдшерів, і лекше ранених відправажали до дивізійного шпиталю. Тяжко ранених передержували по кілька днів, як що не було великих боїв.

Крім двох лікарів тут було ще кількох фельдшерів. Обступили Паволоцького, лікарі заходилися привертати його до притомности, однак без успіху. Знявши з носилок роздягнули. Після того відорвали присохлу до рани сорочку й бандаж. Обмивши кров, перевязали. Ліва сторона грудей, трюхи вище серця, пробита наскрізь кулею. Лікарі

довго клопоталися над ним, вислухували груди, розкривали очи, і все без успіху. Старший з лікарів запитав вояків, що Паволоцького принесли, чи був він притомний дорогою.

— Дорогою стогнав, — відповів Склярук. — Та по-тиху дуже. Більш від пів години затих.

— Шкода, здається, заходів, — зрезигновано сказав другий лікар. — Може так і вмере не відзискавши притомности.

— Жаль, бойовий був старшина! — з щирим жалем сказав Ольшанський. — Хоч і протестант великий, але. . .

— Але старшина, яких небагато є в нашій армії — по-важно перебив Сабурів. — Чесний, свідомий своїх обов'язків, і відважний. . . Ця відвага і згубила його.

— А я ще вчора сперечався з ним, царство йому небесне. . . — зітхнув побожно піп. — Він ще вчора відчував щось мабуть. . . Питав, чи я вірю в позагробне життя. Його питання показалося мені невмістним і з цього виникла суперечка. . . Аж тепер я розумію його духовий стан. Він щось передчував.

— А ви, пан-отче, хибаж вірите? — спитав Барський.

— Пан-отець готовий по живому панахиду служити. Паволоцький ще живий, а ви йому вже царства небесного бажаєте. . . — Алібеков заглузував.

Піп не озвався, немовби то не до нього зверталися. Він не терпів ні магометанина Алібекова ні католика Барського, що завсіди дошкулювали йому. В душі піп не вірив ні в що, а підпивши, цинічно насміхався з вірувань взагалі. Та це не мішало йому бути ярим приклонником московського казенного православ'я. Він був одним з тих багатьох попів, що старалися вщипити московське православ'я в Галичині, листувався в цій справі з Антонієм і Евлогієм, поминувши своїх зверхників, попів військового відомства. За свої заслуги був нагороджений деканством і орденом. До нього всі ставилися трохи з висока; цим він страшенно ображався.

Очутився Паволоцький над раном і знов впав в маячення. Відбивався від наседаючих ворогів, лежав в ледовій пустелі, всіми покинутий, горів у вогні, плавав у бурхливому морю. А коли минало маячення, чув, що у нього висока гарячка, то знов трясся від зима. Йому дали трошка вина. Тіло почало відчувати біль, ставало більш чулим на

зміни. Почав стогнати. Його стогонами втішився Дегтяренко. Він усю ніч провів коло нього, заходжувався наче нянька.

Пізніших кілька тижнів здавалися Паволоцькому сном. Відпроваджений до дивізійного шпиталу, довго боровся зо смертю; почувався ліпше, то занепадав так, що й лікарі не мали вже надії на врятування його життя. Остаточо молодий, не знищений ще організм взяв верх. Багато поміг і дбайливий догляд. Коли небезпека для життя минула, мав відіхати у глибоке запілля для лікування, й терпеливо вижидав того часу. Потягнулися нудні дні бездільного лежання. Занятися чим не мав, навіть читати не мав що, хіба “Армійського Вістника”. Багато думав, переживав удруге минуле від того часу, коли спливав кровю поміж окопами і знав, що кожна краплина упливаючої крові забирає і частину його життя, свідомо ждав власного кону. Був в стані безнадійної розпуки, хотів кричати, проклинати світ, та не міг видобути з себе навіть зойку. Яким чарівливо-привабливим здавалося йому тоді оте напів звіряче існування на фронті!

Чи ж варта ота Росія чи Австрія хоч одної десятої долі пролятої за них крові? Чи дійсно вояцтво любить “батьківщину”, про котру йому набивають голову все життя, починаючи зі шкільних літ? Про себе не міг того сказати. Коли він завсіди вів у бій своїх вояків сам, то у нього навіть імя Росії не держалося в голові. Вів тому, що мусів же хтось вести. Вів може з бажання гонорів, підвищень, зі злобу на війну і всіх причасних до неї; він сам не знав чому, зрештою, але не за Росію. Побувши в Галичині, побачивши відношення завойовників до місцевого населення, відчув знеохочення до Росії, яке переходило в ненависть, покищо укриту, глуху... Розумів, чому Росію повинен боронити росіянин. Кожний у більшій чи меншій мірі любить свій край, дорожить своєю мовою, національними звичаями і традиціями, користає з привілеїв і полекшень, може й гонорується тим, що його нарід займає рівнорядне становище у колі європейських народів, — тож і мусить почувати якісь зобовязання супроти неї. Та чи ж можуть почувати якісь зобовязання підвладні народи? Безсумніву ні. Вони мусять поносити тягарі не з любови до Росії, спільної “вітчини”, тільки зі страху перед репресіями. Коли

Росія старається охоронити велико-руські землі від військової хуртовини, то з підвладними їй народами навпаки: — вживається всіх засобів, аби розбити їхню цілість межами, а у час війни їх перших посилають у бій з їхніми племінниками, лише що з другого боку кордону. Росія довкола обгородилася землями недержавних народів. Вповні нормальне явище, що підвладні народи мусять почувати ненависть до такої ворожої “вітчини”, і при нагоді не забудуть дати реванж. . .

Гегель писав: — Історія учить, що людство з історії нічому не навчилося. — І правда. В противному разі і пануючі народи знали би, що хід історії змінчивий, домінуюча держава сходить на становище підвладної. Були сильними колись держави — єгипетська, вавилонська, сирійська, перська, македонська, а від них тепер і сліду не зісталось. Поволи ті держави зміцнювалися, приходила пора розцвіту, а далі поволи хилилися до впадку, щоб дати місце новим. Держави римська, грецька та й отоманська, зійшли тепер на ступінь друго- і третьо-рядних державок, з котрими ніхто не рахується. Чи не так може статися і з Росією, чи Австрією? Часи Суворових та Радецьких вже минули давно. Коли військова сила держави терпить поразки, це вже певна прикмета її упадку.

Був час, коли Росія, держава під кожним оглядом відстала від західно-європейських, провадила часті війни зі всіма сусідами і перемагала. Яка тому причина? — завдавав Паволоцький сам собі питання і старався те питання розв'язати, довести до якогось конкретного висновку. Чи не та, що ті, давніші війни провадилися в ім'я визволення інших одноплемінних чи одновірних народів зпід чужинецького гнету, що провадилася боротьба під релігійними гаслами оборони християнства перед магометанською небезпекою, або православя перед католицтвом, а не маскувала обороною віри дійсних мотивів війни, як то практикується тепер? А може перемагала тому, що проводирі тогочасні були більше чесними і ідейними від сучасних, вміли не тільки посилати на смерть підвладну вояцьку масу, але вміли і жертвувати собою, давали приклад для підвладних.

Ті, що обоснують свій добробут на кривдженню не тільки підвладних народів, але і своїх нижчих верств, ко-

ристаються матеріальними привілеями і повинні давати більше трудів і жертв у всякій боротьбі, — ті сидять у далекому запіллю, не наражаються на найменшу небезпеку, та здобувають величезні зиски на війні... А гинуть ті, що може позиставили свої родини без куска хліба... Їм впоєно, що вони гинуть за свою “батьківщину”, за охорону її цілості... Брехня! Вони гинуть в інтересах тих, що ссуть останні соки з батьківщини; що уявляють собі ту батьківщину у вигляді дійної корови, та вміють закрити свої брудні інтереси облудними гаслами оборони вітчизни і народнього блага.

Війна для “народнього блага”... Чи ж може бути ще щось більше брехливе і підле від цього гасла? Адже громадянство кожної держави на девятьдесять процентів складається з селянської і робітничої верстви. Тяжко працює селянин, щоби викормити родину, послухно дає данину урядови на його потреби, виконує всі розпорядження... Беться мов та риба об лід на клаптеві землі за здобуття кавалка хліба, недосипає, недоїдає, нераз кривавим потом обливається... Аж нарешті доходить до сякого-такого майна, забезпечить родину від злиднів, спокійніше почне думати про будуччину і тут уряд оголошує війну для “народнього блага”, цебто блага у першу чергу селянина... І все іде прахом; набуваний літами дорібок гине за хвилю в огні, людність силоміць виганяється з родинних осель, терпить страшні наруги, йде на поневірку і голод у чужину... Молодь відривається від рідні і зганяється на різню, звідкіля мало кому пощастить повернутись.

Нераз доводиться бідноті перенести холод і голод, аби заспокоїти потреби своїх дітей, нераз матері недосипляють і недоїдають, нераз і дітям доводиться бути голодними... І тоді не бачить і не допоможе бідноті ні цар, ні “батьківщина”... Зіставшись без рідні, дитина поневіряється по чужих людях, скрізь нею погорджують, нею поштурхують. Вона може навіть згинуть денебудь під плотом, та ніхто не хоче бачити її терпінь, не допоможе їй. Але, коли дитина дійде якимось чудом до сили, стане робітником, помічником старим батькам, — тоді зявляються численні опікуни, силоміць забирають її від батьків, заганяють немов худобу до смердячих касарень, присипляють в молодих істотах почуття людської гідности, витворюють

з людини бездушну машину, здатну на найбільші злочини, навіть на вбивство рідного батька-матері. Забирають, бож кожна людина повинна платити життям за те, що ходить по землі, що дише повітрям, що має право працювати на своє удержання. . . Без протесту, без думки ідуть мільони тих автоматів у людській подобі боронити таку ворожу “батьківщину”; дикими хижаками кидаються на безбронне жіноцтво, старців, дітей, руйнують майно своїх же батьків, пам'ятки культури, зогиджують релігійні святощі таких як і вони самі християн. . . Божевільно радіють, коли котрому з них владосся найспритніше втопити штик у груди свого брата, вбраного в однострій іншої “батьківщини”. Факти наявні. . . Чи не точаться зажерті бої поміж українцями, вірменами, поляками, литвинами, поділеними кордонами великодержав? В ім'я чиїх інтересів гинуть сотки тисяч молодих синів мого народу? . . . В ім'я чого спустошена ціла область колишньої української землі, та певно ще не одна буде спустошена в будуччині? За інтереси Росії й Австрії. Незавидна доля. . . Вороги проливали ріками українську кров, огнем, спустошенням платили і платять за український хліб протягом віків і до нині. . . Мільони молодих, повних сил і життя синів України погинуло у чужині без користи для своєї землі, сотки тисяч погинуло по тюрмах, по Сибірських рудниках, по шибеницях, борючись за відродження народу, гине і тепер у братовбивчій війні. Погинуть і не зістанеться по них і пам'яті. Лише хрести на величезних військових цвинтаріщах вказуватимуть місце, де лежать кости мільонів синів мого народу поляглих за ворожі інтереси. А промине кілька десятиліть і хрести погниють, зрівнаються могили і може байдужа чиясь рука заоре і засіє землю поляту кровю невідомих синів поневоленого народу. . .

Як зима покриває землю мертвим покривом, довгими місяцями позбавляє її розвою — так і поневолителі навязують підвладним народам свою волю, тяжкими карами удержують їх на мертвому ступіні розвитку, визискують з нього найкращі сили, позбавляють прав, безкарно копаються у народній свідомості. Руйнують добробут, культуру, вірування і звичаї, морять по в'язницях і карають смертю найкращих синів поневоленого народу. Навіть задовольняючи потреби якої будь верстви поневолених, зав-

дають йому болючі рани, що ятратяться і незагоюються цілими віками. І не дивно, що поневолені зводять з поневолювачами кроваву боротьбу, тисячами гинуть у нерівних змаганнях. Тут же іде боротьба за існування, за людські права. Адже і нікчемний хробачок борониться, обстоює своє право на вільне життя, перед сотки раз від нього міцнішим напасником, а щож нарід? Нехай боротьба не вінчається успіхом, та кров не проливається дарма. . .

Треба було війни, кровопролиття, страшних утисків і знущань над моїм народом, щоб я все те зрозумів. І від тепер віддам свої сили і знання на службу своїм, своєму народови і Україні. Тяжка, терниста та служба. Нехай. . .

Так перероджувався підполковник Паролоцький, людина, що не порвала звязків з низами своєї народности, щиро їх любила. З початком війни почалися сумніви у його незіпсутій вигодами й військовою краієрою душі, чим далі збільшувалися, і він пізнавав, що не діяв того, що повинен був діяти.

На дозвіллі — думав і передумував, крок за кроком йшов вперед у засвоєнні нових ідей, нових рішень. Мріяв про нове життя, про свою працю для України, Правди, Волі. . . Та ніхто не знає, що йому доля готовить в будучині. . . .

(Далі буде).

36) Папаха — зимова шапка.

37) Максим і Кольт — системи скорострелів.

38) Траверз — чотирикутні шмати землі в окопах для охони від поздовжнього огню, у віддалі 20-30 кроків один від одного.

39) Наколи будете й надалі приятелювати з мужиками, то будете прогнані з нашої школи з вовчим білетом. Чесне слово шляхтича.

Переживаємо такі погані часи, що навіть ті, які до недавна кричали: “Нація понад все!” — починають кричати — “Андрій Левицький понад все!”

Щоб бути визнаним українцями за провідну людину, треба хоч двадцять літ українців продавати за польські чи московські охлапи, а на старості літ ніби “покаятися” й легким коштом пролізти у великі герої. Наша дійсність належно це доказує.

ГЕНЕРАЛ ХОРУНЖИЙ ВСЕВОЛОД ПЕТРІВ

На скитальщині, в Німеччині, відійшов у вічність 10 липня цього року генерал Всеволод Миколаєвич Петрів-Вертер, визначний військовий організатор, бойовий командант і талановитий стратег. Життя й діяльність цього справжнього, не винесеного наверх революційним безголов'ям, українського генерала, зосібна діяльність українська, у великій мірі загалові невідома. Як і всякий гідний і чесний українець генерал Петрів не шукав дешевої слави, не приподоблювався некритичній юрбі, не принижувався перед владою, а ділав так, як диктував йому небуденний його розум, національна честь і сумління висококультурної духово людини.

Всеволод Миколаєвич народився 2/15 січня 1883 року в Києві. По батькові й по матері походив зо старих військових родів. Мати походила зо зросійщеного шведського роду Строльманів, який уперше згадується в шведських історичних анналах ще під 1112 роком, а після полтавської поразки короля Карла XII і гетьмана Мазепи осів на Україні. Останній мужеський нащадок роду Строльманів (стриєчний брат генерала) згинув в українських рядах у боях коло Миколаївського монастиря в Києві, 1917 року. Рід батька походив від полоненого старшини Вертера, що в 1710 році осів в Україні. Його нащадки змінили назвище на "Петрів" і з тягом часу зросійщилися. Шляхом подруж Петрові споріднені з поміщицькими родинами Лівобережної України, наприклад з Родзевичами й Семиградовими, хоч земельних посілостей не набули. (Полковник Родзевич також згинув у боях за Київ).

За родинними традиціями Всеволод Петрів вибрав військову кар'єру. Після закінчення Київського Володимирського Кадетського корпусу 1902 року, записався на службу в Лейб-Гвардії Литовський Полк. Далі пройшов трьохлітній курс Академії Генерального Штабу і в ранзі сотника генерального штабу, перебував на становищах по військових штабах. Одружився з дочкою професора Київського Університету Іконнікова (пізніший член Української Академії Наук), людини українству ворожої. (Пізніше — на еміграції — ген. Петрів одружився вдруге).

Окупація Галичини пробуджує в сотника Всеволода Петрова українські симпатії. 1917 рік застає його в ранзі полковника генерального штабу на становищі начальника штабу 7-ої Туркестанської Стрілкової Дивізії, що входила в склад 3-го Сибірського Корпусу. Туркестанські полки комплектувалися у великій мірі уроженцями України. 7-ма Туркестанська Дивізія займала відтинки фронту між ріками Наревом і Березиною (на грانیці Мінщини й Віленщини).

Людина широко-демократичного успосіблення, до того виrozumіла й чутка до вояцьких болів і невідгод, полковник Петрів без уваги на високий ранг і становище, зумів здобути довіря і прихильність вояцької маси ще за царату, коли товариське обходження з вояцтвом старшинам суворо заборонялося. З першим днем революції він свідомо й рішучо стає по її стороні. Відтоді починається його активна діяльність — військовика-українця. За його проводом у складі корпусу починається творення окремих українських частин. Так, тоді сформовано пробоевий курінь імени отамана Северина Наливайка. З приходом до влади большевиків — окремі сотні й курені об'єднуються в український полк. Довелося зводити затяжну боротьбу з московськими командантами й вояцтвом, сваритися за кожний віз, кулемет, кухню, за кожну кулеметну стрічку, передбачувати й унешкідливлювати часті московські провокації. Новоутвореному полкові, на пропозицію полковника Петрова, надано імя кошового Запоріжського Костя Гордієнка, що 1709 року привів 8 і пів тисяч Запоріжців у поміч Мазепі й Карлові XII. Нашадок полонених шведських старшин через 208 літ відновив традиційні дружні взаємини двох народів. Полковника Петрова одногосно вибрано командантом Гордієнківського полку. Одночасно з цим вибором московські полки 7-ї Туркестанської дивізії вибрали його командантом тої дивізії. Від командування дивізією полковник Петрів відмовився; відмовився й від попереднього становища — начальника штабу. Добровільно переходить на становище рядового вояка, бо вважає, що українець не може займати яких будь становищ у російській армії.

Другу половину грудня й початок січня Гордієнківський полк пробивався в Україну. Немало погинуло в

боях, попало в московський полон, на більше 350 кілометровому шляху через ліси й болота Полісся, багато старших демобілізувалося. Траплялися й дезертири. Через Турів, на Новий Рік, полк зявився в Олевську, уже як кінна частина. Допомогає організувати Українську владу в околицях, бере під свій заряд величезні склади зброї й амуніції, переводить обеззброєння й демобілізацію російських запільних частин. Полк прибуває в Київ якраз в часах большевицького повстання “Арсенальців”, то ж просто з вагонів кидається у вуличні бої. Але невдала політика Центральної Ради, недовіря до вищих старшин, брак одностайного воєнного проводу, до того проводу зовсім некомпетентного (воєнним командантом столиці був ветеринарний лікар!) довели до здобуття Києва червоногвардійцями Муравєва-Коцюбинського. В Ігнатівці — верствах у 20 від Києва, недобитки українських військ переформовуються. Гордієнківський кінний полк начислював 8 старшин і 70 козаків. А в північній Білорусі полк складався з 126 старшин, 621 підстаршин та 2,986 рядовиків.

Історія Гордієнківського полку — це історія діяльності полковника Всеволода Петрова. Рейд полку в запілля Бердичівської червоногвардійської групи, похід на Київ у союзі з німцями, опісля похід на Лівобережжя. Гордієнківський полк першим усакує в Київ, здобуває Лубни, Полтаву, Хорол. Це все з метою недопустити німців до перебрання велитенських фронтів складів, що по угоді в Бересті мали стати власністю німецьких військ. Боєва співпраця Гордієнківців з кіннотою генералів Едлера фон Донава і фон дер Гольца молодшого, обмін з генералом фон Донавом шаблями, на ознаку побратимства. І одночасно — цькування й доноси своїх, обвинувачення Гордієнківців у большевизмі, хоча . . . у Гордієнківському полку служили багаті поміщики-полтавці, брати Нестроеви, та Лубенець, барон Штакельберг, і того “большевизму” не здибали. За те, скрізь по шляху свого наступу полк користався щирою прихильністю українського селянства та робітництва. Кождий новоздобутий район давав полкові сотки добровольців з усіх верств українського населення. Полк розрісся більше, як удесятеро, легко міг переформуватися в кінну дивізію. Прилучувалися до полку повстанчі

ватаги. У Полтаві прилучився полк Червоного Козацтва, на чолі з командантом полку — Бокитьком.

Участь Гордієнківського полку у відомому поході на Крим “за флотою” (на перегони з німцями, бо в Бересті українська влада Криму зреклася), як і скрізь — позначилася славними діями. Гордієнківський полк дійшов з боями до південного побережжя Криму, в той час, як піші частини Запоріжської групи затримали в Симферополі війська генерала фон Коша. При Гордієнківському полкові сформовано Татарський кінний чамбул так званих “ескадронців” і турецьку пішу сотню (з турків-полонених). З татарським курултаєм (парляментом) підписано угоду про дальше формування магометанських частин при Гордієнківцях та про боеву співпрацю як проти большевиків так і проти німців. Що більше — почалися переговори полковника Петрова з українською частиною Севастопольської залози і Чорноморської флоти про перехід на українську службу. Однак події в Києві все знівечили. Всі кораблі вивісили українські прапори, але відплили до Новоросійська, переконавшись, що в Севастопіль входять німецькі а не українські війська. Українські частини під той час Крим уже залишили, згідно наказу уряду.

З приходом до влади гетьмана Скоропадського доноси на полковника Петрова й обвинувачення полку в большевизмі ще посилювалися. Полковника Петрова викликано в Київ. Там зразу навіть арештовано, взято підписку про невиїзд. З новими командантами Гордієнківський полк швидко закінчив існування, а посилив кадри повстанців проти німців і проти гетьмана. Полковник Петрів опинився без становища і без засобів до життя. Змушений був продати свого коня, з яким відбув світову війну й кримський похід. Заробляв, щоб не голодувати, у монастирських городах фізичною працею, далі став було до праці — вантажити вагони зброєю й амуніцією. Та довідавшись, що ті вагони уряд посилає ген. Краснову й Денікінові — полковник Петрів працю покинув. Нераз пропонували йому значні військові становища в білих російських арміях — Астраханській, Донській і Добровольчій — численні представники тих армій при гетьманському штабі, але безуспішно.

Завдяки приятельству з колишнім своїм однополча-

нином, генералом Олександровичем, що був призначений командантом 12-ої пішої дивізії, з постоем у Лубнах, полк. Петрова звільнено на поруку ген. Олександровича й під його догляд, та призначено начальником штабу тої дивізії. Ненадовго, бо на Лівобережжі вже кипіло, а начальника штабу “Хлібороби” підозрівали у зв'язках з повстанцями. Домагалися арешту, — коли ж генерал Олександрович домагання відкинув — донесли в Київ. Полковника Петрова знову викликано в Київ, позбавлено становища і заборонено виїзд зі столиці. Характерно, що на місце полковника Всеволода Петрова начальником штабу 12-ої дивізії призначено полковника Василя Петрова — москвина. Ціль такого призначення — виловити зв'язки полк. Всеволода Петрова з українськими повстанцями.

Кілька місяців полк. Всеволод Петрів принагідно працює в Головній Управі Воєнних Шкіл. Працює по два-три дні тижнево, бо в склад співробітників Управи його не зачислено. Між тим урядова реакція та ліве крило Українського Національного Союзу підготовляють ґрунт до нового московсько-більшевицького наступу на Україну. В останніх тижнях гетьманату влада похопилася. Всеволоду Петрову запропоновано становище Головного Команданта Лівобережної України з диктаторськими повноваженнями, однак . . . Нав'язувано йому помічників й дорадників з партії “Хліборобів” та “Протофісу”. Хоч на Лівобережжі грасували численні повстанчі ватаги різнородного політичного забарвлення, полковник Петрів зобов'язувався завести лад на Лівобережжі впродовж кількох тижнів і то без помочі гетьманських чи німецьких відділів, (думав скликати бувших Гордієнківців), однак при умові — не зв'язувати свободи його ділань дорадниками. Бути знаряддям у чийсь руках полк. Петрів відмовився, то ж переговори розбилися.

В часі облоги Києва полк. Петрів бере на поруки арештованих гетьманською владою старшин і тим їх вирятовує від смерти. Новою владою призначається начальником Житомирської Юнацької Школи. З нею частенько бере участь у боях. Пізніше командує Волинською групою та виконує обов'язки воєнного міністра. Рангу генерал-хорунжого надано Всеволодові Петрову вже в інтернації. Ото ж за більш як дволітню службу Україні —

Його ні разу не підвищено в ранзі, хоч генералами та полковниками поставали підпоручники, хорунжі, та, навіть підстаршини, люди без військового знання й практики. Але в революційному українському безголові траплялися такі генерали й полковники царської армії, що всю визвольну війну прослужили рядовиками, під зміненим назвищем і справжнє їх назвище й ранга викривалися після їх смерти в боях.

На еміграції ген. Петрів зразу перебував у Калішському таборі інтернованих. Опісля виїхав у Чехословаччину. Доводилося тяжко бідувати, працювати фізично. Генерал Петрів стійко переносить усі труднощі й невигоду, все життя зістає вірним Україні й демократичним ідеалам. Багато писав на військові теми, між іншим — чотири томи спогадів з революційних років. Якийсь час давав лекції по українських виховних інституціях в Чехословаччині.

У січні 1939 року генералові Петрову запропоновано становище начальника штабу й організатора Карпатської Січі. Одначе закулісна партійницька мафія до того не допустила. Командантом і начальником штабу настановлено зовсім некомпетентних людей, які ще перед мадярською інвазією втікли до Відня, а генерала Петрова призначено вчити гімнастичних вправ у школі (здається в Севлюші). Не послів генерал Петрів прибути в Карпатську Україну, як пропали його архівні матеріяли й документи про часи Визвольної Війни. У відповідь на розтрублені пресою вістки про Самостійну і Незалежну Україну — ген. Петрів писав: — Багато праці а навіть, крові треба ще буде дати, щоб Карпатській Україні здобути автономію." Після окупації Карпатської України мадярами, коли всякі герої чимдуж рятувалися закордон, — доходили вістки, що ген. Петрів і кілька старшин створили партизанські відділи й ставили мадярам опір у горах ще в квітні, 1939. (Мадяри здобули Хуст 17 березня).

В кожній чужій армії ген. Петрову була б гарантована висока кар'єра й вигоди. Він зіставав вірним шляхові — обраному в 1917 році. Не пішов, подібно багатьом, на ніякі чужі примани і в останній війні.

В особі ген. Петрова зійшов у могилу один з найвищих українських військових діячів, борець за волю народу, гідна й волелюбна людина, — людина, що її можна

поставити за взірець усім, зосібна так званим “чистокровним” українцям.

В українській пресі появилoся кілька статей — некрологів генерала Петрова. Автори тих статей не потрудилися заглянути в матеріали, от, хоча б у “Спогади” помершого генерала, й тому допустилися багато похибок, чи може свідомих замовчань.

ПИРАМІДА ХЕОПСА

Піраміда Хеопса - найвища, - побудована 2344 року, на схрещенні південника з рівником, - отже на середині землі. Висока на 149 метрів, або одна біліонова частина простору від землі до сонця. Тягар піраміди рівний одній біліоновій тягару землі (5,955 тон). Площа виносить $232\frac{2}{3}$ квадр. метрів. Єгиптяни мали міру довжини — рівну десяти-мільоновій проміру землі, а одночасно звязану з єгипетським обчисленням років. Ця міра рівнялася 2.548 сантиметрів.

У тій піраміді побудовано тунель до гробу Хеопса, по математичій вісі землі. Довжина тунелю - 98 метрів, або 4344 єгипетських цілі, що відповідає 4344 рокам (2344 перед Христом і 2000 по Христі). Отож - єгипетський цаль довжини тунелі відповідає одному роковій часу, починаючи з року побудови піраміди. Хідник тунелю має різні звуження й поширення, тощо. Несамовите те, що ті характерні зміни по точному виміру вказують на роки світових пізнійших подій. Так, через 858 єгипет. цалів від входу в тунель-схрещення, що вказує на 1486 рік перед Христом (того року жиди вийшли з Єгипту). Далі - два звуження - через 1482 і 1513 єгип. цалів - роки народження і смерти Христа. Від 1513 цяля тунель ширший. Слідуюча зміна через 767 єг. цалів - вказує на 800 рік по Христі — заснування імперії Карла Великого. 295 єг. цалів далі - 1095 р., - І-й Хрестовий похід на Палестину. Через 397 цалів - звуження - 1492 рік (відкриття Америки), а ще через 25 цалів - 1517 рік (реформація Лютра). Далі зміни припадають на 1618-48 роки, 1760 роки, 1804-1815 роки (30-літня, сімлітня і Наполеонські війни). Прохід дуже тісний від серпня 1914 - по 1919 рік, далі від 1936-1945 рік. На серпень 1953 року, 47 єг. цалів перед дверями гробниці Хеопса тунель найвужчий, а кінчається 2-ох тисячним роком перед дверями. Що було в минулому — знаємо. Згідно прикмет піраміди Хеопса виходило б, що в серпні 1953 року вибухне ще страшна війна, або якась світова катастрофа, а 2000 року — кінець землі. Поживемо - переконаємося!

Ол. Луговий.

Історія Української Православної Церкви

Галицька Православна Митрополія

Наступник митрополита Кирила II, Максим грек, у 1299 році переніс осідок Київської митрополії у Володимир Суздальський. Тією подією престиж українських князівств, особливо Галицько-Волинського понижувався, а натомість зростав вплив північного конкурента — Суздальщини.

Цілком натурально, що в українських князів повстала думка вилучити галицько-волинські єпархії з керми митрополита, який резидував за межами Української держави, бож на особу митрополита нарід звик дивитись як на того, що своєю повагою й високим саном обедниє поріженні українські князівства в одну цілість, непогамованих князів погоджує, служить символом єдності українських земель і племен. Князів було дуже багато, а митрополит все один.

Коли митрополит Максим дав знати, що в Україну більше не поверне, галицькі князі похопилися. Лев і його небіж, Данило Мстиславич (Острожський) розпочали в Царгороді заходи над установлінням окремої галицької митрополії. Але їх заходи зісталися без успіху. З труднощами вдалося роздобути дозвіл синові Льва, Юрієві I-му, у 1303 році. Тоді цісар Андроник і патріарх Анастазій прислали Юрієві грамоту про утворення галицької митрополії з єпархіями: Володимиро-Волинською, Перемиською, Луцькою, Турівсько-пинською, Холмською і митрополичою архієпархією Галицько-Львівською.

Однак Галицька митрополія з багатьох причин довго існувати не могла. Охоплювала вона невелику територію, підлягала ударам сусідніх католицьких держав, а головню не користалася симпатіями лише з імени православних, наступників Юрія. По при те царгородські патріярхи підтримували єдність Київської митрополії, без уваги на ту обставину, що київські митрополити резидували у Суздальщині. Зокрема, у бік Суздальщини хилилися і самі галицькі митрополити.

Першим митрополитом Галицької Православної церкви був Неофит, з походження українець. Займав він катедру лише два роки (1303-1305) а помер одночасно з київським

митрополитом (фактичним Суздальським) Максимом. Юрій Львович негайно післав до Царгороду нового кандидата, ігумена Ратненського монастиря, Петра, з походження галичанина.

Одночасно з Петром у Царгород прибув інший кандидат на митрополита, ігумен Геронтій, присланий тверським князем Михайлом Ярославичем (замучений в Орді, вважається святим), що змагався за першенство свого уділу з щойно повстаючою Московією. Справа затягалася аж до 1308 року. Врешті посвячено у митрополити Петра, одначе не в галицького, але в київського (фактично московського). Сталося так очевидно не без домагань і дарунків Москви. Та патріярх не хотів ображати галицького князя, тож висвятив Петра, вважаючи, що новий митрополит, галичанин, ставши митрополитом київським (московським) не залишить без уваги і рідну йому Галичину. Митрополит Петро тих надій не оправдав. До смерті Юрія I перебував одначе у Києві й Галичі. У 1309 році він вже переноситься у Московщину. І там перебуває цей син Галицької України до своєї смерти у 1326 році та спричинюється до піднесення зовсім незначного московського князівства до ступіня першої держави на північно європейському сході. Його у Московщині було навіть засуджено, так що часово митрополит Петро зрікався катедри.

Після відїзду Петра галицька митрополія кілька літ зїставалася необсадженою. Князі Андрій і Лев Юрьевичи, на жадання бояр, попрохали в Царгороді нового митрополита. Прислано тоді Теогноста, грека. Цей митрополит галицькою митрополією задовольався лише до смерти Петра Ратенського (21 грудня, 1326), опісля потягнувся на північ, задержуючи за собою митрополію галицьку.

Від 1327 по 1347 рік було в Галичині ще двох митрополитів, Гавриїл і Теодор. В актах царгородського патріярхату є згадка, що у 1331 році у засіданнях патріяршого синоду брав участь митрополит Галицький Гавриїл.

Призначення галицьким митрополитом Теодора зустрінуло енергійний спротив московського князя Семена Гордого та митрополита Теогноста. Теогност їздив до Царгороду з домаганням галицьку митрополію скасувати. Одначе він нічого не діпняв. Натомісць новий цісар (після палатної революції) Іван Кантакузен і патріярх Іосиф у

1347 році галицьку митрополію таки скасували. На ту ціль вислано було з Москви значну суму гроша. Але сталося так також і в наслідок політично державного становища Галицько-Володимирської Української держави, що опинилася у складі Польщі.

Опанувавши остаточно Галичину, польський король Казимир III старався населення окатоличити. Вже у 1351 році він обсадив перемиське новозасноване єпископство латинником Іванусом, а по ньому Миколою. Францишканам і Домініканам надав єпархії Львівську, Холмську й Володимир Волинську. Тих єпископів населення у міста не пустило, тощ вони зайняли становища суфраганів по зхідних католицьких єпископствах. З прилученням східно-українських земель до Литви єпархії галицької митрополії знайшлися у межах двох ворогуючих держав, а частина одної єпархії (Перемиської) у володіннях Мадярщини. Митрополит, що носив титул Київського і Галицького, жив знов у четвертій державі, Московщині. Такий стан річей довго не міг існувати. Тож, попикшися у заходах насильного окатоличення галицького населення, король Казимир попрохав галицьку митрополію відновити. Патріярх довго відтягав, але на поновне жадання, у 1370 році, висвятив присланого Казимиром єпископа Антонія. Новому митрополитові підпорядковано єпархії, що входили у склад Польщі, тобто Галицьку, Перемиську, Холмську та Володимир Волинську — (через якійсь час остання відійшла до Литви). Помер митрополит Антоній у 1391 році. За його життя Володислав Опільський, — правитель Галичини, — на жадання папи Григорія XI утворив у Галичі римсько-католицьке єпископство та єпископства у Перемишлі, Холмі й Володимур Волинському. Проти православного митрополита став католицький єпископ, проти єпископів — єпископи. Першим єпископом став львівський німець, Матвій, єпископом перемиським — німець Ерих. У 1381 році задевано в Галичині католицьку інквізицію яка першим своїм розпорядком заборонила будову нових і на праву старих православних церков на території Галичини.

По смерті митрополита Антонія король Ягайло доручив керму галицької православної церкви луцькому єпископові Іоану. У тих часах у Львові перебував другий з черги єпископ галицький, Яків Стрепа (1391-1409), правдо-

подібно русин. Мабуть конкурент Іоана, єпископ Володимиро-Волинський, подав на Іоана скаргу до патріярха. Патріярх царгородський Іоана викляв та позбавив катедри. Київський митрополит Кипріян Болгарин призначив замість Іоана керівником галицької митрополії єпископа Теодора.

Але Іоан, спомаганий Ягайлом, зістався на галицькій катедрі до своєї смерті, 1404 року. Після нього галицька митрополія перестала існувати, вже остаточно. Було ще двох православних галицьких єпископів, Теоктист і Роман, а пізніше галицька єпархія була скасувана. З початку підлягала вона Царгородським патріярхам безпосередно, а трохи пізніше, у 1440 роках підпала під зверхність львівського католицького арциєпискупа. Перемиська православна єпархія існувала безпереривно.

З єпископів Перемисько-Самбірських відомі: Аврам, 1254 р., Максим, посол Льва Даниловича до брата Мстислава, 1289 р., (разом з галицьким єпископом Мемноном), після Максима — Євтимий — до 1295 року і Антоній — до 1320 років. З опануванням Галичини Польщею, відомий єпископ Перемиський Ілеріон — 1366-76 роки, та Павло Червенський — 1410-1415, оба польською владою не визнані. 1412 року православним відобрано Ягайлом перемиську катедру й перебудовано на костел. 1415 року єпископа Павла переведено у Холм, а холмський єпископ Харитон став єпископом Перемишльським.

Н. М. Уманець.

ОСІНЬ

Було, було, та й минається,
Тільки сонце до нас усміхається.
А за літом услід пора осені
До нас йде і не жде на запросини,
По токах скрізь на спіх хліб молотиться,
Ждуть дощів, що от - от і заслотиться,
По полях скрізь туман сріблом стелється,
Ліс аж багровий став, — шумить - сердиться.
Він лютує шумить — листя падає,
А у ранці мороз скрізь заглядає.

Літопис Подій з Української Історії

(Далі)

1152, квітень. Похід Юрія на Київ, а Володимирка Галицького на Волинь, половцями, мадярами і поляками. Переговори з Юрієм на Стугні. Бій на ріці Руті, коло Перепетових могил. Поранено великого князя Ізяслава, вбито Володима Давидовича, Чернигівського. Ізяслав відпроваджує князя Ізяслава Давидовича з трупом брата і дає йому Чернигів. Стриечний брат Ізяслава Давидовича—Святослав Олегович починає з ним боротьбу. Юрій у Переяславі. Перша Переяславська угода. Юрій забирається з України, а син його Андрій (Боголюбський) стає вдруге князем Переяславським. Однак Юрій недодержує умови і стає табором в Острі, на Чернигівщині. Ізяслав, за кару, відбирає Переяслав у Андрія.

1152, 18 вересня. Юрій в союзі з рязанськими князями Ярославом і Константином, Святославом Олеговичем Новгород-Сіверським і Володимирком Галицьким йде на Київ. Війна Мстиславичів на два fronti. Володимирка змушено вернути в Галичину, Юрія прогано від Чернигова. Син Ізяслава Мстиславича, Мстислав (батько Романа Галицького), з Чорними Клобуками руйнує союзників Юрія, половеців, над ріками Орелем і Самарою.

1153. Похід Ізяслава з сином на половеців. Похід Юрія на Київ, знищено Переяславщину. Володимирко без війни знову захоплює Погорини міста. Посольство Ізяслава у Галичину з вимогою звернути Погорини (Шумськ, Вигощ, Вишинцю, Тихомль, Гнійницю і Буськ).

1154, 23 січня. Несподівана смерть Володимирка за “недодержання присяги” при єпископові Кузьмі. Ярослав Осмомисл князем Галицьким.

1154, квітень. Похід Ізяслава в Галичину, за для відмови Ярослава віддати Погорини міста. Погром галицьких дружин під Теревовлею, 13 квітня. Вирізано полонених.

1154. Померли: Князь Мстислав Давидович (з Святославичів), Святополк Мстиславич, (брат Ізяслава), Юрій Ярославич, внук Святополка II, князем Турова.

1154, 14-го листопада. Умер Великий князь Ізяслав Мстиславич.

Ростислав Мстиславич у перше 1154 (разом з дядьком, Вячеславом, але він умер у грудні тогож року). Ізяслав Давидович Чернігівський йде “поплакати над тілом Ізяслава Мстиславича”, але Кияне завертають його на мості. (Ізяслав Давидович і Ярослав Осмомисл виховувалися у Царгороді). Союз Ярослава Осмомисла з Мадярщиною і Польщею проти Києва.

1154, 28 грудня. Ростислав не хоче руїни, тому віддає Київ Ізяславу Давидовичеві. Союз Ізяслава Дав. Святослава Олеговича і Юрія проти Мстиславичів — Ростислава і Володимира.

Ізяслав Давидович у перше 1154-1155. Ізяслав Давидович передає Київ своєму союзникові Юрію Суздальському. Похід на половців.

1155, 20 березня. Юрій у Києві. Ізяславових дітей і митрополита Климента Смолятича прогнано у Володимир Волинський. (Митроп. Климент умер 1169 р. зрікшися). Абат Клервону, Бернард, у Києві.

Юрій у третє 1155-1157. Союз Ростислава Мстиславича з Ізяславом і Ростиславом Давидовичами проти Юрія, Ярослава Осмомисл у союзі з Юрієм.

1156. Умерла черниця Анна, жінка кн. Гліба Юрієвича Переяславського.

1157, 15-го травня. Юрій вмирає з перепою. Ізяслав Давидович у друге князем Київським. Єпископ Антоній, грек, у Чернігові.

1157. Згинув князь Ярополк, син Андрія Мономаховича.

Ізяслав Давидович у друге 1157-1158. Погром Суздальців у Києві. Святослав Олегович князем Чернігівським.

1158, 17 вересня. Ярослав Осмомисл жадає видачі князя Івана Верладника у Ізяслава Давидовича. Посольство службових князів Осмомисла-Святослава, Жирослава Іванковича, Жирослава Василевича і послів мадярського та польського. Відмова Ізяслава, війна.

1158, 22 грудня. Ярослав Осмомисл здобув Київ і передає його Ростиславу Мстиславичу.

1159, 20 травня. Грамота Ростислава Берладника на право торгівлі чужинним купцям.

Ростислав у друге 1158-1161. 1159. Похід на половців, умер князь Борис Юрьевич Білгородський.

1160. Успінська церква Ізяслава Мстиславича у Володимирі.

1160. Умер Ростислав Давидович з Черниг. князів.

Ізяслав Давидович у третє 1161. 1161, 10 січня. Ізяслав Давидович з половцями здобуває Київ і стає великим князем.

1161. Прислано в Україну митрополита Теодора грека, до 1163.

Ростислав у третє 1161-1167.

1161, 13 липня. У війні з Ростиславом Мстиславичем згинув Ізяслав Давидович. Ростислав у третє вел. князем, а Гліб Юрьевич князем Переяславським. Руїна Києва.

1161. Костел Михайла у Вроцлаві, мальований українцем.

1162. Ростислав Мстиславич заводить мир між усіма князями. Сина Мстислава (Хороброго) одружує з половецькою княжною у надії на мир.

1162. Юрій-Святослав Рогволод. князем Полоцьким до 1180 року. Похід на половців Ростислава з братаничами.

1163. Ростислав закликав на митрополичий престіл Климента Смолятича з Володимира Вол., але Царгород вислав митрополита Івана IV.

1163, лютий. Отруєно на бенкеті у Солуні князя Івана Ростиславича Берладника.

1164. Похід на половців Ростислава.

1164, 15 лютого. Умер князь Святослав Олегович Чернигівський.

1165. Новгородка епархія архієпархією, єпископи — архієпископами.

1166. Архієпископ Новгороду Антоній (Добриня Андрієнкович), їде до Царгороду і в Палестину. (Сподівався висвячення у митрополита Києва).

1166. Великий похід 12 князів на половців під Канів.

1166, 26 травня. Умер митрополит Іван IV, у Чернігові. Тіло наказав єпископові Антонію викинути псам.

1167, 14 березня. Умер в подорожі з Новгороду вел. князь Ростислав Мстиславич у Смоленську. Його небіж, Мстислав Ізяславич Волинський (батько Романа) великим князем Київським.

Мстислав Ізяславич 1167-1169. (Князем Волинським з 1154 року).

1167, літо. Похід Мстислава з братами на половців. Прибув митрополит Константин I, очевидно посланий у Царгород на висвячення, українець, був митрополитом до 1182-го року.

(Далі буде).

О. М. Степаник.

ДІТИ УКРАЇНИ

Діти України	Ставали б ми гідні —
Матері не мають,	Нас би всі боялись,
Наче сиротята	По чужих закутках
По світі блукають.	Тоді б не ховались.
А була б щаслива	А так — ми нещасні,
Україна - Мати,	Край наш у руїні, —
Якщо б ми хотіли	Брати ж — ярмо тягнуть
Жити — а не спати.	В холодній чужині.

С. Мусійчук.

НИНІ І ЗАВТРА

Так холодно й мрячно,	Бо завтра нова днина —
Що руки ковязнуть,	Нове діло достигне.
А праці, аж лячно,	Безглуздий хіба скаже:
Що руки не збагнуть.	Час взавтра працювати
Летить час, втікає,	Безглуздий хіба в жнива
Нема йому впину,	Лягає спочивати.
Він все, все зміняє	Хоч холодно й понуро, —
Літа, ніч і днину.	Не нам часу теряти!
Чого не зробиш нині,	Ми нині всі трудімся,
Забудеться, остигне.	Щоб завтра відпочати.

Ми, з ласки Божої Нечоса, хоч живемо у Канаді, але також виборами в З. Д. А. цікавилися. Чотиром довголітнім українським політикевичам ставили по два долари проти їх одного, що переможе у виборах Трюман і демократи. Ми виграли, але... українські політикевичі по доларові нам... не заплатили.

Літопис Історичних Подій по Державах

Зібрав Ол. Луговий

Скандинавські держави

НОРВЕГІЯ — Столиця Християнія (Осло).

Князі — Конунгі доісторичних часів:

Олаф I, Шведський — з 640 років.

Гофдан I — до 700 років.

Ельстен — до 730 років.

Гофдан II — до 784 року. VIII і IX століття — Поєми “Едди” — найстарші пам'ятки скандинавської літератури.

Гудрод — до 824 року.

Гофдан III - Чорний до 865 року.

Гарольд I — 865-880. Охрещений Ансгарієм, апостолом Скандинавії, початки християнства. (Опісля перемогли поганські впливи).

Ерик I, Кривава Сокіра — до 923 року, син Гофдана Чорного.

Ерик II — до 933 року.

Гакун I, Добрий — до 950 року.

Гаральд II, син Ерика II, 950-977.

Гакун II, Ярль — 980-995. Нормани в Канаді.

Гаральд III, коло 1000 року.

Ерик III — 998-1015.

Сігурд — 999-1010. Переможений Ериком III.

Олаф II, Святий, 1015-1030. Син Сігурда переміг Ерика III, відобрав королівство. Зять шведського короля Олафа (також святого), швагер Ярослава Мудрого. Війни з Канутом (Кнудом) Датським і Англійським, 1019 - 1028. Заснував Нарвік, 1028 — Кнуд подбив Норвегію, поміч Олафові від Ярослава Мудрого. Згинув в бою під Стикльстед, 1030 року. Його брат — Гаральд Сміливий і нешлюбний син, Магнус Добрий на вигнанні — в Сицилії, Царгороді і Києві. Олаф II похований в Тродгаймі.

Кнуд Великий — 1028-1035. Король Норвегії, Данії і Англії.

Свейн — 1035-1036. З поміччу Ярослава Мудрого, Магнус і Гаральд прогнали Данців.

Магнус I, Добрий — 1036-1047. Війни з Данцями.

Гаральд IV, Сміливий, 1044-1066. Чоловік Єлисавети Ярославни, мав з нею дві дочки.

1066, 23 вересня. В бою з данцями і англійцями під Стікльстед згинув король Гаральд IV.

Олаф III — 1066-1093. 1070 р. — Засновано Берген. (Від 1078 з Магнусом II разом).

Магнус II — 1093-1103. Брат Олафа III. Вілкінс і Еймунд Сагі (в Ісландії), про боротьбу Ярослава Мудрого з Святополком та про Гаральда IV і Єлисавету Ярославну.

Магнус III — 1103-1105. Війна з Вендами (Шведами).

Сігурд II, Ельстен II і Олаф IV — 1105-1130.

Магнус IV і Гаральд V — 1130-1146.

Сігурд III — 1146-1162 — Син Гаральда V.

Магнус V — до 1186. Горожанська війна в Норвегії. Владу здобув Сверо.

Сверо 1188-1202. (Авантюрик).

Гакун III, Старий, 1202-1263. Син Сверо Авантюрика, прилучив Ісландію і Гренляндію, Сага про королів Норвегії ісландця Снора Стурмесена (1179-1241). Війни з претендентами на престіл Інгом Бардсеном Шведським та Кнудом Датським.

Гакун IV, Гакунсен — 1263-1280.

Магнус VI — 1280-1290.

Ерик IV — 1290-1299. Син Магнуса, також король шведський.

Гакун V — 1299-1319. Син Магнуса, кінець мужської лінії династії Олафа Святого.

Магнус VII — 1319-1355. Син шведського короля і дочки Гакуна V, обраний королем Норвегії.

Гакун VI — 1355-1380. Син Магнуса, чоловік Маргарити Великої, дочки Вольдемара IV, Данського.

Олаф V — 1380-1387. Син Гакуна VI і Маргарити. 1376 року обраний королем Данії, помер молодим.

Маргарита Велика, (род. 1353 р.). Мати Олафа V, королева Норвегії, Швеції і Данії, 1387-1412.

1397. Кальмарська унія — об'єднання Данії, Норвегії і Швеції в одну державу. До 1814 року королі Норвегії ті самі, що в Данії.

1523. Швеція здобула самостійність.

1532. Поновлення злуки Норвегії з Данією після війни зо Швецією.

1545-1623. Питер Клявсен, датський письменник, норвежець. Протестанство в Скандинавії.

1643. Перша друкована книжка в Норвегії.

1634-1716. Жінка пастора Барденбека — перший норвежський письменник.

1684-1754. Людвиг Гайберг — драматург.

1811. Університет в Християнії (Осло).

1814, 18 травня. Норвегія проголосила незалежність. Королем обрано принца Християна-Фридриха Датського; війна зо Швецією. Шведські війська під командою наслідного принца — французького маршала Карла-Жана-Баттіста-Юлія Бернадота, здобувають ряд міст. Християн зрікається вибору.

1815. По рішенні Віденського конгресу Норвегія і Швеція творять об'єднане королівство.

1818. Карло XIII, Шведський, королем Норвегії.

1828, 20 травня. Родився Генрих Ібсен, найвизначніший письменник (умер 1906).

Інші визначні письменники: Генрих Вергелянд (1808-1845), Велгавен (1807-1873), Ролан, Густав аф Беерстрам (покінчив самогубством з вини критиків), зоолог Стром, ботаник — Гуннер, історик Шонинг, Абернсен — (стара література), А. Мюнх — істор. драми, Івар Аасен (1813-1896) поет, Трігве Андерсен — 1866-1920, Б. Бернсен — 1832-1910, національний поет, Бюгге — 1833-1907, Яков Вюлл — 1853-1930, Гельберг — 1857-1929, Амадія Скрем — 1846-1905, Гарберг — 1851-1921.

1851-1921, Музика — Оле Бюл — 1810-1880.

1859, 4 серпня. В півн. Норвегії род. найвизначніший письменник Кнуд Гамсун (справжнє назвище Педерсен). Був два рази в Америці, працював на фармах, був кондуктором трамваїв в Шикаго, 1880-1888. Не злюбив американського матеріалізму, вернув за зібрані гроші. 1902 — був на Кавказі і в Україні.

1861. Родився Фритіоф Нансен, діяч.

1872. Родився Руальд Амундсен, дослідник північно-го і півден. бігунів, автор.

1905, 8-го червня. Норвегія відділилася від Швеції, обрано королем датського принца Карла, (сина Фредерика VIII), що став королем з імям Гакуна VII.

Гаун VII — з 1905 року, (род. 1872).

1911, 14 грудня. Р. Амундсен відкрив півд. бігун.

1930, 13 травня. Умер Фритіоф Нансен, державний і міжнародний гуманітарний діяч.

1940, 10 квітня. Німці окупують Норвегію, король і уряд в Англії.

1940, 15 квітня. Десант британських військ в північну Норвегію.

1945, 8 травня. Капітуляція Німеччини.

1945, 24 жовтня. Розстріляно за співпрацю з окупантом майора Вудкіна Квізлінга, (колишнього помічника Нансена).

Ол. Луговий.

КИЇВСЬКО-ЛИТОВСЬКА МИТРОПОЛІЯ

Поруч з відокремленням Галицької Митрополії від Київської, фактично Московської, провадилося відокремлення епархій, що творили українсько - білоруську церкву в Литовсько - Українській Державі. Ініціатором відокремлення був литовський вел. князь Гедимин, бо на соборі 1317 року в Царгороді згадується і Литовсько - Київський Митрополит. Перша вістка про митрополита литовського Теофіля походить з 1329 року, (був присутній на Царгородському Соборі). Наступного року у Литву прибув з Московщини митрополит Теогност, забрати спадщину Теофіля. Він, мабуть, і був першим Київсько - Литовським митрополитом.

Під впливом Московщини патріарх, по смерті митрополита Теофіля литовську митрополію скасував, "Задля малого числа християн і близькості Руси", а Теогноста московського визнав зверхником і литовських епархій. Через 20 літ, року 1352, в Царгород прибув якийсь чернець Теодорит і запевняв патріарха Філотея про смерть Теогноста, а прохав висвятити у митрополита його, Теодорита. Поки патріарх ті відомости перевіряв — Теодорит виїхав в Болгарію, до Тернови. Болгарський патріарх висвятив його на Київсько - Литовського митрополита. Пібувши у Київ Теодорит пробував поширити свою владу і на московські владництва, хоча безуспішно. У Московщині,

ще за життя Теогноста, призначено митрополитом хрищеника князя Івана Калити, боярського сина з Чернігівщини Олексія Віконта (зачислений до святих). Після смерти Теогноста, 1353 р. патріярх визнати Олексія митрополитом не хотів, головню завдяки заходам великого князя Литви й України Ольгерда Гедиміновича. Ольгерд, 1354 року, усунув митрополита Теодорита, а вислав до Царгороду свого свояка, князя Романа, людину здібну і енергійну, для посвячення у митрополита Київсько - Литовські, обіцяв охрестити в православя литвинів - поган та підвладні пруські племена. Обіцянки, а очевидно й дарунки, належно вплинули на патріярха, однак ще більші дарунки вислали московські князі. Тож за Олексієм визнано московські і українські епархії, а за Романом — тільки дві епархії — Турівську і Полоцьку. Незадоволений патріяршим рішенням митрополит Роман, прибувши в Литву, поширив свою владу на всі епархії Литви й України. Олексій приїхав у Литву також, щоби Романові перешкодити, та вел. кн. Ольгерд його увязнив. Роман натомість поїхав у Твер і приєднав до Литовсько-Київської митрополії епархії Тверського князівства і Новгороду. Олексій звільнився з вязниці і виїхав у Московщину. Боротьба між митрополитами тягнулася ціле десятиліття, до смерти митрополита Романа у 1362 році. Одиноким здобутком митрополита Олексія було офіційне визнання патріярхом перенесення осідку київських митрополитів у Московщину, 1354 року. Це визнання завдало Литовсько - Українській Державі неабиякий удар. Вел. князь не знеохочується і по десятиох роках після смерти митрополита Романа, 1372 року Литовсько - Київську митрополію від Олексія відобрано. Ольгерд підносить справу про окремого митрополита для всіх руських князівств, Московщині ворожих — Київ, України, Білорусі, Смоленська, Твері, Новгороду, Пскову і навіть Нижнього - Новгороду та Рязані. Представник патріярха, еромонах Кипріян Болгарин (Цамблак) набув в князів грамоту на становище митрополита. 1375 року Кипріяна висвячено в Царгороді у митрополита для православних трьох держав; Литовсько - Української, Польської і Північних князівств. 1378 року (після смерти Олексія) Кипріян виїхав у Московщину, однак там митрополитом його не визнано. Князь Дмитро

(Донський) натомість вислав у Царгород для висвячення у митрополита свого сповідника - Михайла. Перед самим закінченням подорожі Михайло помер. Патріярх висвятив у митрополита члена посольства, архимандрита Пимена для московських епархій, а Кипріяна визнано митрополитом Литви й України, одначе з умовою, що після смерти Кипріяна московський митрополит буде визнаний і митрополитом Литви та України. На будуче — патріярх погодився висвячувати у митрополити лише московських кандидатів.

Після смерти Пимена, новий московський митрополит, Діонізій Суздальський, ще за життя митрополита Кипріяна, надумав прилучити Київську митрополію до Московської. З тою метою він прибув у Київ. Князь Київський Володимир Ольгердович Діонізія увязнив, де той і помер 1384 року.

Митрополит Кипріян пережив всіх своїх конкурентів. 1389 року — по угоді Витовта Литовського зо своїм зятем, Василем Московським — Кипріяна визнано і московським митрополитом. Він переважно жив у Москві, бо в Литві і Україні настали великі зміни.

(Далі буде).

Н. М. Уманець.

БОЖИЙ ГНІВ.

Червона заграва встає
Й святого неба дістає.
А скрізь панує жах, руїна,
І брат там брата продає,
Москві в неволю віддає
Мати дочку, а батько сина.

О, бідна - бідна Земле Рідна.
Нащо ж Ти плодиш тих синів,
За що терпиш Ти Божий гнів?
Хіба ж вже всі на світі Божім
Живуть брехнею, чужоложжам
І сквернословлять Його дар?
О, Господи! Таж Тй все бачиш,
Нащо ж Ти лихом нас кульбачиш?
На винних — громом з неба вдар!

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

“Скитальцеві з Полтавщини” у Бразилії:— Запитуєте про такі річі, що на них коротко неможливо відповісти, а відповісти треба. Відповідаємо на виразно поставлені питання. 1) В Канаді і З. Д. А. виходить зо два десятки українських періодичних видань, (з них комуністичних аж три). 2) Рід Скоропадських мав маєтки в Полтавщині, Чернігівщині та Орлі. 3) Д. Скоропадський вже середних літ людина. Якщо він помре колись бездітним — тим самим наші гетьманські організації залишаться без кандидата на гетьмана, бож інших гетьманських родів вони не визнають, хоча таких є кілька. 4) Б. гетьман П. Скоропадський був пересічним генералом царської армії — почав війну 1914-1917 р. командантом кінної дивізії і закінчив командантом корпусу. Інші генерали українського походження — приміром А. Драгомірів, Гурко, Володченко та хочаб Деникін і Клембовський — почали війну бригадними, а в 17 році командували фронтами. 5) На нашу думку система влади не так важна. Важне, щоб влада на Україні була українською. 6) Наші думки про Національну Раду зовсім не високі, головно завдяки політ. банкрутам у її проводі. 7) Галицьким українцям накинено московсько-большевицьке, а не українське православя. Якщо заіснує в будуччині українська державність — знавці церковного права вирішать, — чи в Україні існуватиме одна церква, чи обі — православна і греко-католицька.

3 листів — про “Українську Родину”

Архиєпископ І. Теодорович:— ... Думаю, що Ваше видання дуже корисне і булал велика шкода якби Ви були примушені працюю цю спинити...

Проф. Д. І. Дорошенко:— ... Перечитав з великою приємністю і я і моя дружина. Зміст підобраний цікаво й ріжноманітно. Ви дуже добре змалювали її (російської армії) устрій і побути, знаєте людей і місцевости...

І. Вонарка, Варнак, Європа:— ... Зміст “Укр. Родини” корисний і дуже побажаний. Поправді сказати — такого історичного матеріялу ніхто і ніде не подавав...

“Сила преси.” Всі американські часописи й анкерні комісії пророкували перемогу губернатора Дюї у виборах. У нас на руках один з часописів — з величезним написом: “Дюї переміг.” Побожні бажання преси не здійснилися — переміг Трюман.

Українські часописи роспинаються за Національну Раду. Можнаб ту Раду й витати, якщоб... У других народів карають навіть національних героїв за похибки. У нас за щось без порівняння гірше від похибок роблять президентами й міністрами.